

دار الفنون

ادبیات، فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات :

[احمد رفیق]

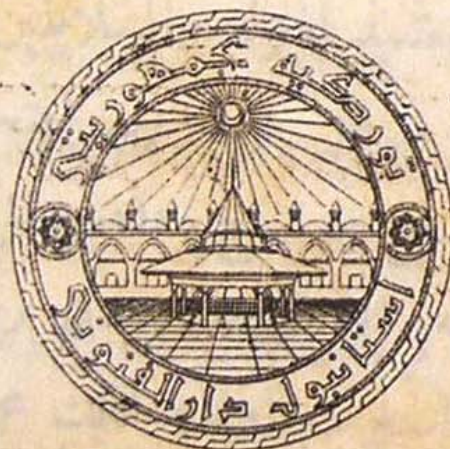
[اسماعیل حق]

[کوپرلی زادہ احمد جمال]

استانبولہ کومروک و تجارت

اجتماعیات نقطۂ نظرندن تربیہ [مابعد]

الاسلامیتک رسالۃ الملامتیه سی

استانبول — مطبعۂ عامرہ

۱۳۴۰ — ۱۹۲۴

السلامينك رسالة الملامتيه

يازان

ربخارده هارنماه

قشيرينك پدري ابو عبدالرحمن محمد بن الحسين السلامي النسابوري [۳۳. ھ - ۹۲۱ م = ۶۱۲ ھ - ۱۰۲۱ م] بالخاصه صوفيون حقنده تدقيقاتده بولنان مورخلردندر . (باقكرز بروقلمان : عرب ادبياتي تاريخي ، ج ۱ ص ۲۰۰) ماسسينيون « حلاجه عائد غيرمنتشر درت متن [۱] » آدلي اثرنده (ص ۱۰ ، پارس ۱۹۱۴) السلامينك حياتي حقنده مفصل بيوگرافيك معلومات ويرديكندن بوخصوصده آريجه تفصيلاته كيريشمكه لزوم يوقدره . السلامي ، ماسسينيونك يوقارينكي اثرنده حلاج حقنده المزده موجود بعض پارچهلريني نشر ايتديكي « تاريخ الصوفيه » - كه مع التأسف ضايع اولمشدر . - كي ودها مؤخر صوفي ادبياتي ايچون اصل بيوگرافيك منبع اولديغي شهبه سز اولان « طبقات » كي حقيقي معناسيله تاريخي اثرلر تاليفي ايله اكتفا ايتمه رك صوفي مسلك تاريخي حقنده ده ديكر برطاقم اثرلر نشر ايتمشدر كه تفسير قرآن بونلر آراسنده برنجي درجه اهميتده در . استفادده سني برلين كتيبخانه سنه مديون اولديغم كيل دارالفنون كتيبخانه سي داخلنده كي ۱۰۰۰ - ۱۶۰۰ سنه لرينه عائد برلين يازمه قولكسيونلرنده بولنان [Spr ۸۵۱] القشيري ، ابن العربي ، السهروردي كي ديكر صوفي اثرلر مياننده السلامينك بعض كوچوك پارچه - لرينه ده تصادف ايدلدي كه (ص آ ۵۸ - ب ۴۷) بونلر مياننده « رسالة الملامتيه » ده بولنمقده در . (باقكرز : Ahlwardt ، ح ۳ ، ص ۲۳۵ ، نومرو ۳۳۸۸) . السلامينك اثرى وهله اولي ده ملامتيلكك خصوصيت غريبه سي حقنده پك چوق جهتلري ايضاح اتمز كي كورونور . بونده ، زهد صوفيانه صاحب لرينك افعاله خاص اولان معتدل اهل سنت جريانك روحي حاكمدر . بو كيفيت شهبه سز اولوب اساساً السلاميدن ده باشقه برشي مأمول ايديله مز . فقط يقيناً تدقيق ايديلنجه اثرده اسلام صوفيلكنك خصوصي علامتي موجود اولديغي كورولور كه و ، « ملامه » عنوانه حق قرانديرر .

[1] Massignon, quatre textes inédits relatifs à ... al hallaj, paris 2024

بومقاله مزده صرسيه اوله ، السلامينك مقدمه ده سويلديكي كى ملامتيلكك ماهيتى حقنده كنديسندن استيضاحده بولنازلى تنوير ايچين يازيلان بورساليكك محتوياتى خلاصه بيان ايديا جقدر . بونى متعاقب السلامينك ملامتيلك ايله افاده ايتديكي شائيت حقنده بر فكر ويرمكه وبوكا علاوه ده بواسمك استعمالك نه درجهيه قدر موافق اولديغنى تعيين ايچون ، السلامى طرفندن ايضاح ايديان بوجريانك اصللى ايله ، نشأت ايتديكي محيطى تدقيقه چاليشه جغز ونهايت منفرد تدقيقات عمومى صورتده خلاصه ايديلهرك اهميتلى حقنده تخميناته بولنه جغز .

ديمك اوليوركه بومساعيمز يالكيز السلامينك اثرينه انحصار ايدييور . بوراده آريجه قيد و اشارت ايدلمكه بومساعى ملامتيلك ويابوكا مشابه برسرلوحه طاشيميور وهرشيدن اول يالكيز السلامينك اثرينك محتوياتى موضوع بحثمى تشكيل ايدييور . مساعيمزى بو صورتله تحديد ايتمكه دها متواضع فقط دها امين نتايج استحصال ايدوبيله جكمزى ظن ايدهرم . آنجق صوك مبحث ، ديكر قسملرده ايضاح ايديلن نتيجهلردن استفاده ايديله بيلمى تامين ايچون ، دار چيزلمش اولان چرچيوه يى براز تجاوز ايدجكدر . اميد ايتديكم وجهله اكر بومقاله ايله ملامتيلك مسئله سنى قطعى اوله رق تصريح ويا تعديللا اصلاحه موفق اولورسهم بونتيجه انجق موضوعك ، السلامينك اثرينه انحصار ايتمى سايه سنده تامين ايدلمش اوله جقدر . [۱]

رسالة الملامتيه نك محتوياتى

السلامى رساله سنه ملامتيه مفهومك ايضاحيله باشلايور . حياتلى نظرى وعملى اشتغالات دينيه ايله مشبوع اولان « ارباب العلوم والاحوال » اوج صنفه تقسيم اولنور : [۱] علماء الشرع وائمة الدين ، [۲] اهل المعرفه ، [۳] ملامتيه . برنجى صنف ، فقها ورؤساي دين اولوب بونلرك علمى قانونى Kasuistik در : صوفيلرك خصوصى « حال » لرى ايله علاقه دار دكلدرلر . [۲] ساحه مشغوليتلى عالم [۱] انزاي نقلده املاجه حصوله كلن مبايندن طولاني بيان اعتذار ايلرم ، بونك سببى بعض حرفلرك عدم موجوديتدر .

[۲] صوفى مفهومى اولان « حال » حقنده قشيرينك صوفيلك حقنده كى ايضاحاته باقكيز . توركيشه بيبليوتيك ۱۸ ، ص ۸۰ و متعاقبى) منقده « احوال المعاملات والمنازلات ، مواصلات تصنيفى ايچون عين اثره باقكيز : ص ۸۶ ، نوطه ۳ .

خارجیدر. بونلر مختلف آیینلرایله مسائل شرعیہ آردسندہ کی اختلافلری تثبیتہ چالیشیرلر. اساسات فقهیہ نك و دینی اركانك ایفاسی بواختلافاتك حلنه متوققدر. افعالك درجه مقبولیتی حقندہ حکم ویرمکه و بونلری قرآن و سنت ایله ایضاح ایتمکه صلاحیتداردرلر.

ایکنجی صنف « خواص » در. جناب حق بونلری علم الہی ایله ممتاز و دنیوی مشغولیت و مساعیدن ازادہ قیلمشدر. بالذات حق ایله مشغولدرلر؛ بتون ارادہلری حقہ متوجہدر. « اسباب دنیا » ایله علاقہ دار دکلددرلر. بونلر « خواص الخواص » درلر کہ جناب حق بونلری کراماتك ہر نوعیہ متصف قیلمش و قلبلرینی عارض وفانی شیلردن تجربہ ایتمشدر. بونلرک امللری حق، واسطہلری حق و غایہلری حق در. بونلر زاهدانہ افعال و عبادات خصوصندہ پك چوق چالیشمشلدر: قلبلری تجلیکاہ الہیدر. عالم اسرارہ عائد خصوصاتہ واقفدرلر. بونلرک عضولری دینی عمللری ایله زینت کسب ایدر. ظاہراً شریعتك قوانینہ قطعاً مخالفندہ بولندقلری کبی باطناً دائماً عالم خفادہ مستغرقدرلر.

اوچنجی صنفی جناب حق قرینت الہیہ و حق ایله مزج اولمق کبی کرامات ایله او درجہ ممتاز قیلمش درکہ باطناً حق ایله حق اولوب بردها آندن آیرماز. [۱] بوبرلشمہ دن صکرہ جناب حق بونلرک حقیقی ماہیتلرینی قیصقانہرق کتم ایدر؛ دنیایہ یالکز افتراق تمغاسنی طاشیان و قوانین شرعیہ منقاد کورونن ظاہری موجودیتلرینی کوستر. بوصورتلہ بونلر حضور الہیدہ (جمع الجمع) حالندہ اختفا ایدرلر. [۲]

عین حال قرآن دہ [۵۳، ۹۳] بیلدیریلن معراجدن صکرہ، انسانلر ایله تماسندہ هیچ بر اثرینی کوسترمہ یہن پیغمبردہ نمایان اولور. حالبوکہ ایکنجی صنفی تشکیل ایدن صوفینک حالی جناب حق ایله کوروشدکن صکرہ کیمسہ نك یوزینہ باقامدینی موسی ایله مقایسہ ایدیله بیلیر.

درویش مسلکسہ یکی داخل اولان مبتدیلر « اہل الملامہ » یہ التحاق ایتمک ایستہ دکلری زمان کرامت دعواسندہ بولنمقدن و کرامت فروش اولانلرہ اینانمقدن احترازہ دعوت ایدیلیلر. دہا زیادہ وظائف دینیہلرینی بحق ایفایہ و عبادتلرینہ صارلمغہ سوق ایدیلیلر. شاید بر مبتدی ہرہانکی بروقعہ و یا صوفیانہ بر حال طولانیسیلہ برتخیلہ بولنورسہ بو حرکات اوزرینہ نظر دقتی جلب ایدرلر. مبتدی ہرہانکی بر خیالی مرجحیت ادعاسندہ بولندینی زمان

[۱] جمع و افتراق: جمع و فرق، تفرقہ تضادلری حقندہ « القشیری » اثرمہ باقکز ص ۹۲ و متعاقب.

[۲] جمع الجمع حقندہ عین اثرہ باقکز. ص ۹۳

ايسه بورجيجاني موجب اوله جق افعالك اهميتسز اولديغنه اونى اقناعه چاليشيرلر. صوفيانه حاللري كيزلى طوتمق ومعقول ، مشروع و جناب حقه خوش كورونن افعالى ميدانه چيقارمق خصوصنده كى دستورلرينى اوكا آشيلامغه اوغراشيرلر. ايشته ملامتيلر بويله درلر. صوفيلرك مبتديلري ايسه بالعكس ابو حفصك برقولنه نظراً اودرجه چيلغين دعوالرده وكرامتفر و شلقلرده بولنورلركه برمتحقق بودعوالرك مقدارينه واستناد ايتديكى حقيقتلرك بساطتنه كوره ساده جه كولر [۱]

سلامى ، تعريفلرينك واضحاً ا كلاشيلمسى ايچون ملامتيلرك ذى نفوذ رجالنك بر جوق اقولانى ذكر ايدوركه بو ، قسماً تعريف شكلنده اولديغى كى قسماً ده ملامتيه نك خصوصى نوعلري حقنده پك كوشك برمناسبت عرض ايدر ماهيته در .

مثلاً ابو حفص [وفاتى ۲۶۰ دن صوكره] شويولده تعريف ايدور : « اويله انسانلر واردركه باطناً حق ايله مناسبتلرنده هر زمانكى حسياتلري [اوقات] [۲] اوزرينه متيقظ بولنورلر و دروناً اسرارلرينى محافظه اودرجه اعتنا ايدرلركه قريبت الهى يه و خدمت الهى يه عائد هر هانكى حاللرينى افشا ايتدكلرندن طولايى كندى كنديلرينى لوم ايدرلر و انسانلره يالكز فنا طرفلرينى كوسترهرك اى جهتلرينى كيزلرلر . بونده اوقدر ايلري و ايرلركه انسانلر بونلري فنا حاللرندن طولايى لوم ايتدكلرى كى كنديلرى ده بالذات باطنلرندن انسانلري خبردار ايلدكلرى ايچون شخصلرينه قارشى طعنده بولنورلر : جناب حق آنجق بوصورتله عالم خفايانك اشياى مختلفه سنه عائد اسرارى افشا ايتدكلرندن طولايى [۳] و اونلرك ضميرلرينى كشف (فراسه) [۴] ايله اظهار كرامت ايتدكلرندن طولايى اولان قصورلرينى عفو ايدر .

تظاهرات السيه يى انسانلردن كيزلرلر و بالعكس دستور اساسى اتخاذا ايتمش اولدقلى وجهله شخصلرينه لوم ايدرلر و نفسلرينه مخالف اولان حركتلرينى تشهير ايدرلر . انسانلر

[۱] دعاوينك ضدى - حقايق در .

[۲] نومفهوم ايچون القشيري نام اثرمه باقكز ص ۸۱

[۳] بكشف الاسرار والاطلاع على انوار العيوب [الغيوب] بوشكل بكا غير ممكن اولميان «اسرار و عيوب» شكلندن دها حقيقته ياقين كورونيوركه برآز اشاغيده ذكر ايديلن [فراسه] ايله يقيناً علاقه دار اولديغى شبهه سزدر .

[۴] باقكز : القشيري آدلى اثرم ص ۱۴۸ و متعاقب و دهر اسلام ج ۶ . ص ۵۷ .

طرفندن رد اولونمق و حق حضورنده کی موقعلرینی محافظه ایتک ایچون اونلرک نفرتی موجب اولان جبهه لرینی کوسترلر : اهل الملامه نك طریقتی بویله در .

حمدون القصار [وفاتی ۲۷۱] دیورکه : « ملامتیه طریقتی ، انسانلره قارشى هر نوع دبدبه دن اهل حال اوله رق فراغت و هر هانکی صفت و حرکتی تصدیق ایتدیرمک خصوصنده صرف مساعیدن استنکاف در . سندن جناب حقه رجوع ایدن بر مسئله ده لوم لایم [۱] سکا قطعاً اصابت ایتسون . »

ملامتیه مفهومی تعریف خصوصنده « عبده بن المبارک » [۲] دن نقل ایدیلیور : « اویله آدمیر وارددرکه . انسانلره قارشى ظاهراً فوق العاده بر حاللری یوقدر ؛ باطناً حقه قارشى ده بر دعوالری یوقدر و الله ایله آرالرنده کی اسرار حقنده بونلرک قیللری هیچ بر شیدن خبردار دکدر . »

سلامی ، بیوک پدری اسماعیل بن نجید (وفاتی ۳۶۶) دن شو قولى روایت ایدر : « انسان ، بتون حرکتی ریا [۳] و بتون احوالی بوش دعوا اوله رق کورونجهیه قدر قومک [۴] هیچ بر مقامنه [۵] واصل اوله ماز . »

اسمی ذکر اولنمیان بر ذات دیورکه : « بونلرک پرنسیپلری نفسلرینی تحقیر و استخفاف ، میل ایتدیکی ، محظوظیتنی و مغروریتنی موجب شیلردن اجتناب ، انسانلری تقدیر و مدح ایتک ، اونلرک فنا اوصافی کتم ایتک ، نفسنی تذلیل و تحقیر ایله شخصی علیهنده بولتمقدر . صوفی پیراننک اقوالی صحیفه لرله دوام ایدیور . بونلرک هیأت عمومیه سندن آکلاشیلان اک اساسلی نقطه انسانک دیندارانه فعالیتندن و یاخود صوفیانه حالندن طولای جنات حقه قارشى بر دعواده بولنه بیله جکی نقطه نظرینک ردی و حقلرنده سویلنن سوزلره اهمیت ویرمکدن متولد ریاکارانه حرکتیه عدم تمایلدر . بز صرهمسندده بو اقوالدن بعضیلرینه عودت

[۱] قرآنه ایماندر ، ۵ ، ۵۸ .

[۲] ۱۸۱ تاریخنده وفات ایدن صوفی مبشرلرندن اولان معروف ذات اولماسی محتملدر ص...

[۳] مقام صوفی تعبیراتی میاننده « حال » دن فرقلی اوله رق انسانک اشتراکیله بالذات استحصال

ایدیلن صفتدر . باقکیز : القشیری آدلی اثرم ص ۷۹ و متعاقب

[۴] القوم دائمه متکلمک یکندیسنی ده داخل ایتدیکی صنف منسوبیننی کوسترر . صوفیلردن

مقصود پوراده تام اوله رق لامتیدر .

[۵] بو مفهوم حقنده باقکیز : ع . باوئر ، اسلام اخلاقی islamische Ethik ج ۱ [هاله

[۱۹۱۶] ص ۲ ، نوط ۱ .

ایده جگزر والک فارق مثاللر اولمق اوزره شوایکی جمله یی، اولکیه ک زبده سنی احتوا ایتمه سی
طولایسیله موضوع بحث ایده جگزر :

« شیخلرینک اکثریسی، وظائف دینیهلرنده، افعال صوفیانه لرنده ذوق حس ایدن
آرقداشلرینی بوندن تحذیر ایدرلر؛ زیرا بو، اونلرجه بیوک کناهلردن معدوددر. انسان
برفعلی طاتلی و لطیف بولورسه اوشی نظرندمه کسب قیمت ایدر. فقط کیم که یاپدیغی
ایشلری کوزل و لطیف بولور ویا محظوظیت ایله او ایشلره عطف نظر ایلرسه بیوکلرک
درجه سندن آشاغییه دوشر. »

عبدالواحد بن علی السیاریدن ایشیتدم. محمد بن موسی الواسطیدن [وفاتی ۳۲۰]
روایت ایدن عمجه سی القاسم بن القاسم السیاریدن نقلاً دیورکه : « هر شیده نفسندن
صاقین؛ اوقدرکه اکر برکیمسه ایسته میهرک رد سلام ایدرسه ممنونیتله سلامنی آل، ایسته میهرک
سلام ویردن اولورسه اوکا قارشی ایسته میهرک اعاده سلام ایت؛ حسن قبول کوسترن بر
جمعیته داخل اولمه، سنی تحقیر ایدن بر جمعیتی انتخاب ایت. سکا ویرملک ایسته نمین شیء
ایسته، قولایجه بخش اولنه بیلن شیء ویرمه، سندن قاچانلره قارشی کیت، سکا طوغری
کلنلردن صاقین، بر شیئی سومه دیککه ویر، سودیککه ویرمه؛ خوشکه کیتمه یین یرده
اوطور، خوشکه کیدن یرده اوطورمه؛ نفرت ایتدیکک ایله تماس ایت، سودیکک ایله
تماس ایتمه؛ تحمل ایده میه جکک کیمسه ایله تماس ایت، سودیکک ایله ایتمه؛ قالمق ایسته دیکک
زمان سیاحت ایت و سیاحت ایتک ایتهدیکک زمال قال؛ والحاصل بونلر نفسلرینک
خوشنه کیتمه یین هر شیئی یاپارلر و نفسلرینک خوشنه کیده ن و ممنونیتلرینی موجب اولان
شیلری یاپمازلر. انسانلرک عندنده هر نوع رتبه و اعتباردن فراغت ایتک ایچون
کندیلرینی فوق العاده تضییق ایدرلر. ظاهراً او یله شیلر یاپارلرکه انسانلرک لومنی اوزرینه
جلب ایدرلر؛ او یله مناسبتسز کینیرلر و او یله بیچمسز یرلرده اوطورلرکه انسانلر بونلر ایله
تماسدن اجتنابه مجبور اولورلر. بوتون بونلری یایمقدن مقصدلری « حال » لرینی کتم ایتک
و « وقت » لرینی تصرف ایتک ایچوندر. یوکسک غایه ایله تحقیر نفس اوغرنده خارجه
قازانه جقلری اعتباردن واز کچرلر. بوتون بونلر شیخلرینک مریدلرینه ویردیکی تعلیمات
جمله سندر. »

السلامینک اثرینک بیوک بر قسمنی، بتون قسم متباقیسنی اصولک تعدادی، طریقته

رکنلری، دستورلری اشغال ایدیور. بوراده یکپاره متحد برسیستم یوقدر؛ ملامتی ذہنیتندہ صوفی حیاتنک بالخاصہ مهم بعض تہزلری انسجامسز برصورتدہ موجوددر. اکثریاقرآن وحدیثدن یاخود صوفی اقوالندن دستورلر ایله قیصہ دلیللر سرد ایدلمشدر. بعضاً بودلیللر او قدر چوغالیورکہ روش عبارددہ تابع اولدیغی اصل ایله صیقی ارتباطنی غایب ایتمک تہلکہ سنہ معروض قالیور. یز بورادہ یالکز اصل اصولدن بحث ایدہ جکز.
 ۱ — ظاہراً عبادت ایله اوکونمک اونلرک دستورلرنجہ شرک وباطناً « حال » ایله اوکونمہلری ایسہ « ارتداد » اولہرق تلقی ایدیلیر.

۲ — اونلرہ تقدیم اولنان شیء مغرورانہ قبول ایتمزلر؛ بالعکس تواضع ایله رجا ایدرلرکہ بودہ دستورلری اقتضاسندندر.

۳ — وظائفک ایفاسی وحق طلبندن [۱] فراغتدہ دستورلری میانندہ داخلدر.

۴ — ممنونیتلہ ویرہ جکلری شیئک بیلہ کندیلرندن جبر ایله آلمسنہ پک زیادہ ممنون

اولورلر [خودبینی ایله زورہ قارشى مجادلہ ایچون]

۵ — انسانلرک افعالنی ویا حاللرینی ممنونیتلہ تلقی ایتلری غفلتدن [۱] ایلری، کلیر.

اگر ہپسنک اللہدن کلدیکنی بیلسہلردی بوتون حالاتدہ کی حصہ اشتراکلرینک پک جزئی اولدیغنہ حکم ایدہ جکلردی.

۶ — کندیلرینی تضییق ایدہ نلرہ قارشى حلم، صبر، تواضع، عذر واییلک ایله

مقابلہ ایدرلر.

۷ — ہرخصوصدہ نفسہ قارشى عدم اعتماد حسن ایتمک.

۸ — احوال روحدن سر ظاہر اولورسہ ریا اولور، احوال سرکہ قلبدہ تظاہر

ایدر — شرک اولور. قلبدن نفسہ ظاہر اولورسہ ہبا اولور و انسان افعال و احوالنی اظہار

ایدرسہ طبیعتک رعوتی وشیطانک ملعبہ سی اونکله برابر اولور. کیم کہ بوکبی شیلری

استحقار ایدرسہ ترقیہ باشلار بتون درجات احوالہ متصل صعود ایدرک قلب خبردار

اولمقسزین حال سر حال روحہ واصل اولور و نفس فرقندہ اولمقسزین حال قلب حال سرہ

واصل اولور. اوزمان او، بر (مکاشف) در. نرہینی ابسترسہ اورایی کورر و حقیقی

موقعنی مشاہدہ ایدر و قلبیلہ نظر ایدر مواضع غیبدن خبردار اولورکہ اورادہ مشاہدہ

اولنان زوج و سر اصلا قلب و نفسہ عودت ایتمزلر. مع هذا ظاہراً علمہ (خارجی قانونلرہ)

مربوط قالیر، نفسیہ مخاطبہ ایدرکن حال اغترارده واغفاله بولندیغندن طولای نفسنی اتہام ایدر؛ تا کہ اعتیادک زبونی اولوبده صدیقین مرتبہ سندن آشانی دوشمہ سین [۱]

ریایہ قارشى شدتہ مخالفت عرض ایدن بویسیقولوژیک ساحہ [Ev. Mth 6,3] سلامینک اثرندہ صوفیہ نظریہ لرینہ برنظر عطفی ممکن قیلان یکانہ فصلدر . اکر بونظریات حد ذاتندہ کوچ اکلایشیلورایسہ بومشکلات - متندہ اکلشلمسی غایت قولای اولان خطالرذن صرف نظر ایدیلسہ - تعبیرک کوچلکیلہ برقات دہا اکلشلماز برحال آلیور کہ صوفیہ نظریہ لرینہ عائد مسئلہ لک تدقیقندہ بعض نقصانلری موجب اولیور؛ ہر حالہ اقتباس ایتدی کمز پارچہ اساسی ماہیتندہ اولان نظریات صوفیہ حقندہ تام بر فکر حاصل ایدہ بیلیمکہ کافی دکلدر . صورت عمومیہ دہ ، سلامینک ہر حالہ صوفیون طرفندن تمثیل ایدیلن نظریات چرچیوہ سندن اساس اعتباریلہ خارجہ حقیقہ مدینی شہہ سزسویلنہ بیلیر . یالکز بورادہ برقاج نقطہ نک بالخاصہ ایضاحی لازم کلیر . ایلک کلہ جک اصلدن دہ اکلشیلہ جنی وجہلہ بویسیقولوژی اوچ درجہ لی تقسیماتی ترجیح ایدن قشیریدن فرق لی اولہ رق مدت درجہ تقسیماتی ارأہ ایدیور . فقط بورادہ قشیری دہ سلامی کی عینی درت مادہ یی آلدیغندن شاشیریور . [القشیری آدی کتابہ باقیکز : ص ۷۶ ومتعاقب] . یالکز ہر ایکسی آراسندہ واضحاً کوردیکمز فرق سلامینک روحی سرہ تقدیم ایتسیدر . فقط بوخصوصدہ ترددک بیوک براہیتی یوقدر؛ زیرا صوفیونک یسیقولوژیسی پک اوقدر ذاتی مطالعاتہ استناد ایتیور دہا زیادہ مختلف منشأ لردن کان عنصر لردن الدہ ایدینن نظری استنتاجات مولودہ سیدر . بورادہ ایضاح ایدیلدیکی وجہلہ شکلاً فرق لر موجود دخی اولسہ صوفیہ نک اشاعیدن یوقاری حالاتہ صعودی خصوصندہ صوفی نقطہ نظر مشترکدر . [عین اثرم ص ۸۴] . درجہ لک الکصوکی اولان مکاشف اوصورنلہ تصور ایدیلیور کہ صوفی اک درونی عضوی واسطہ سیلہ نامتناہیت فکریلہ طوغریدن طوغرییہ حال تماسدہ در . [عین اثرمہ باقیکز : ص ۷۵ - ۷۲]

[۱] ومن اصولهم ان مآظهر من احوال الروح للسر صار رياء في السر ومآظهر من احوال السر الى القلب صار شركا في السر ومآظهر من القلب الى النفس صار هباء وما اظهر الانسان من افعاله واحواله فهو رعونه الطبع ولعب الشيطان به والذي يكون يحقرها يكون في زيادة ولا يزال يترقى في الاحوال حتى يعلم حال السر الى حال الروح والقلب لا يشعر بذلك ويترقى حال النفس الى حال القلب والطبع لا يشعر بذلك فحينئذ يكون مكاشفا ينظر بعينه الى ما يشاء فيشاهده على ما هو عليه وينظر بقلبه فيخبر عن مواضع الغيب والروح والسر حصلا في المشاهدة فليس لهما الى القلب والنفس رجوع بحال ومع ظاهره ملازم للعلم مظهر للثمة مخاطب لنفسه بانها في حال الاغترار والاستدراج لئلا بالغه فيسقط عن درجات الصديقين .

یونیکله برابر اعضای خارجیہ سی اعتباریلہ قوانین وقواعد موضوعه دن قورتیش دکدر: صدیق ماده سی حقنده باقیکنز: [القشیری آدلی اثرم ص ۱۴؛ اسلام مجموعہ سی ۶، ص ۴۶] صدیق ده حیات خارجیہ یی تنظیم ایدن علمدن حاصل اولان نتیجه دن وارسته دکدر: او دخی روحک سفلی جهتلرینی تدقیق ومناقشه لزوم واختیاجندن ازاده دکدر واللہ قارشی هیچ بر دعواسی یوقدر.

صوفی تعبیراتنک بیوک بر قسمنک، بالاخره تشکل ایدن میستیک نظریات سیسته منده کی قطعی معنایی هنوز حائز اوله مدقلرینی بوراده ذکره شایان کوریرم. مثلاً بوراده (مکشفه) و (مشاهده) قشیرینک نظریه لرنده اولدینی کی تضاد نسبی حالنده دکدرلر و کذلک [علم] ده اکثریا القشیریده [باقکنز: القشیری آدلی اثرم ۷۴] اولدینی کی خصوصی ته قنیک معناسنده اولان (علم) دکدر. اگر عجله بر حکم ویرمکلکمز لازم کلیرسه سلامینک، مشهور طلبه سندن داها آز سیسته محی اولدینی اکلاشیلیور.

۹ - درت نوع ذکر وارددر: دیل ایله ذکر، قلب ایله ذکر، سر ایله ذکر، روح ایله ذکر؛ روحک ذکر باشلارسه سر و قلب تعطیل ذکر ایدرلر: بو، (مشاهده) ذکریدر. سرک ذکر باشلارسه قلب و روح صوصارلر: بو (هیبت) ذکریدر. [۱] قلبک ذکر باشلارسه دیل ذکر فارغ اولور: بو، (الاء والنعماء) ذکریدر اگر قلب ذکر اهل ایدرسه دیل ذکره باشلار: بو (عاده) ذکریدر.

بو ذکرلردن هر برینک کندی نقطه نظرلرنجه بر طاقم نقصانلری وارددر. روحی ذکرک نقصانی سرک خبردار اولمسنده در. قلبی ذکرک نقصانی نفسک خبردار اولمسنده، نفسی ذکرک نقصانی ایسه خطوطات ایله ذکر ایتک و کندی یوکسک کورمک و یا خود هر هانکی بر مقامه [بشنجی صحیفه ده دردنجی نوطه یه باقیکنز] واصل اوله جغنی ملاحظه ایدرک بر مکافاتہ انتظار ایملکدر.

۱۰ - ای عمللردن طولانی حس ایدیلن ذوقه قارشی مجادله؛ زیرا بو ذوقده اولدورنجی پرزهر وارددر.

۱۱ - [آ ۵۴] کندیلرنده الهی اولان شیلری یوکسک کورمک؛ فقط کندیلرندن صادر اولان (موافقت)، (صوفیلق)، واللہ قارشی اولان وضعیتلرینی محافظه خصوصسده

متواضع اولمق ، بو خصوصده شق شفه ايتمهك و كيزلى قالمسى ايجاب ايدن خصوصاتى
كوسترمهك .

۱۲ — (ب ۵۴) سهل بن عبدالله دن [التستري ، وفاتى ۲۸۳ ويا ۲۷۳] بكا نقل
ايدلمشدركه : مؤمن نفسه مالك دكدر : چونكه نفسى اوچمشدر «ذهب» [۱] اونك نفسى
نصل اوچدى سؤالنه جواباً ديمشكه : [مبايعهده] . زيرا الله ديوركه : « بن عظيم اشان
انسانلردن روحلرينى صاتون آلدن ، مايكلرينى صاتون آلدن واونلره جتنى بخش ايتدم .

۱۳ — ابو على الجرجاني [غالباً الجزاجانى اوله جق] دن [۲] نقلاً بكا محمود بن عبدالله
الرازي ديوركه : الله قارشى اولان ابي دوشونجه معرفتك ذروه سيدر وكندى نفسنه قارشى
فنا دوشونجه معرفت نفسك تمليدر .

۱۴ — بوقومك [باقكز ص ۲۵ نوطه ۵] رؤساسى معرفتيله اكتساب معرفت
ايتك و ايجاب ايتديكى هر زمان بر مسئله علميه مى يوقسه بر « حال » مى اولديغنى تعيين اچون
استشاره ايتك .

۱۵ — [آ ۵۵] متلذذ اولديغك ويا شخصك حسابنه ابي بولديغك باجمله افعال و اعمال
صالحه نك كائن لم يكن اولديغنى بيلمك .

۱۶ — كندى نفسى هر كسك دوننده تلقى ايتك و انسانلرى بولنديغنى وضعيتلرنده
معذور كورمك

۱۷ — [ب ۵۵] حقه قارشو كوزل [مشاهده] ايله قلبى حفظ ايتك و انسانلره
قارشو ابي وطوغرى حركتله حفظ وقتده [۳] بولمق .

كورونمى غير قابل اجتناب اولانلردن ماعدا ظهورايدن « موافقت » ي [۴] كيزلى طوتمق
۱۸ — عبوديت [۵] عمده سى ايكيدر : « افتقار الله » و پيغمبرى حسن صورته تقليد .

[۱] صوفى لساننده بوكله نك طرز استعمالى حقنده باقكز : ده راسلام ، ۶ ، ص ۶۰ نوطه ۴ :

[۲] شعرانى يه باقكز لواقع [قاهره ۱۳۱۵] ، ح ۱ ، ص ۷۷

[۳] حفظ القلب ، حفظ الوقت كى تعبيرلر ديكر صوفى تعبيرلرندن دهها مشكلاتله ترجمه ايديله بيلمكده در .

بوسيدن يوقاريكى ترجمه ضرورى بر ترجمه در .

[۴] موافقه كرك جناب حق و كرك انسان اچون لوزيك فاعل اوله رق سويانه بيلر و طبيعى بوكلا

نظراً ايضاحى ده ده كيشير .

[۵] باقكز : القشيري ص ۵ و متعاقب

۱۹ — بشر کندی نفسنک خصمی اولمیدر. هر هانکی بر حالنده نفسنک لذت طویما مسنه

چالیشمی ایجاب ایدر.

۲۰ — بر فعلدن طولای متلذذ اولق و نفسندن خوشنودیت، جزئی درایتدن و طبیعتنک

چیلغنیلغندن ایلری کلدیکنی بیلیمک لازمدر. نصل اولورده هیچ بر حصه اشتراکک اولیان
دها طوغریسی سکا باشقه سندن کلن برشیدن طولای تفاخر ایدرسک؛ اوشی که سکا عاریت
اوله رق اسناد ایدیله بیلیر و حقیقتده اصلا سندن صدور ایتمه مشدر. چونکه سن بوافعالی
ایشلرکن جناب حقک اداره سی آلتنده سک و جبر ایله حرکت ایدرسک.

۲۱ — علمی مسئله لرده مناقشه دن، علمیه مغرور اولمقدن و علمه تعلق ایدن اسرار

الهییه یی لایق اولیانلره قارشى اعلاندن فراغت

۲۲ — [آ ۵۶] سماع [۱] اثناسنده اگر بریسی حقیقه سماعدن متأثر اولورسه

واوسکا تأثیر ایدرسه [۲] [هیبت ص ۱۰ باقکیز] اونک حرکتی و باغیر مسنی منع ایت
تا که سنک هیبتک تام و کامل قالسین.

۲۳ — فقر، حقک انسانلره تودیع ایتدیکی برسر در؛ کیم که فقرینی اعلان ایدرسه

صداقتک حدودینی آشمش اولور. اونلرک عنندنه فقیر او کیمسه در که قارشو سنده فقیر لکنی
حس ایتدیکی، افتقار دویدینی ذاتدن ماعدا کندی «تفقر» نی باشقه لری بیلمز. اگر
بوندن باشقه بریسی خبردار اولورسه او آرتق فقر ساحه سنده دکل احتیاج ساحه سنده در.

محتاج اولانلر چوق، فقیر اولانلر ایسه آزدر.

۲۴ — البسه دکیشدیر مکن فراغت ایتک و انسانلره اولدینی کبی کوروشمک

و درونی بر حال انتظامده طوتمق.

۲۵ — بالذات کندی خطالری ایله مشغولیت طولایسیله انسانلرک خطالریله اشتغال

ایتمه مک، زیان خصوصنده احتیاطکار اولق و نفسنک اصلاحی ایچون چالیشمق کبی
وظیفه لر کندیسنه تحمیل اولمشدر.

[۱] سماعلر اثناسنده موسیقی ایله احوال صوفیانه حصوله کتیرمک خصوصنده کی پک قاراقته ریستیک

اولان صوفی مه تودی حقنده باقکیز: ژورنال آسیاتیک اوف روایال مجموعه سنده D.B. Macdonald

۱۹۰۱، ص ۱۹۵ و متعاقب، ۷۵۵ و متعاقب؛ ۱۹۰۲ ص ۱ و متعاقب (غزالی)؛ كذلك

القشیری آدلی اثرم ص ۱۳۴ و متعاقب. حرکت وجد واستغراقک ظاهراً کورونن تأثیرینک ته قنیک

افاده سیدر [دانس الخ]

[۲] ومن یحقق فیہ

٢٦ — انسان بر شي بخش ايتديكي زمان بيوك بر شي ياپديغي ذهابه قاپلامليدر .
اوحالده باشيه سنك آلمغه حق اولديغي شئي اوکا ويرديكندن طولاي ناصل بيوك برايش
كورديكنه ذاهب اوله بيلور .

٢٧ — برى حقنده ضلالتده بولنان كيمسه [١] انسانلرك اك دونيدر . ير كيمسه
افعال و اعمال صالحه سندن طولاي حقه عنايتنه مظهر اولديغي ظن ايدرسه وبو عنايتي
كديسنه رجحانيت ويرلديكنه علامت اوله رق تلقى ايلرسه او كيمسه يه معرفت نقطه نظرندن
هيچ بر شي توجه ايتمز تا كه اللهدن كلن هر شيئك استحقاق اولديغي حالده كنديسنه توجه
ايدن بر عنايت اولديغي بيلسون .

٢٨ — ولو كه ستر مقصديله بيله اولسه اخوانك نقصاننه دقت ايتمهك .
٢٩ — (مضطر) اولنلردن ماعدا ايچون دعادن استنكاف ايتمك . صوفيه نك فكريجه
جناب حق نزدنده هيچ بر مناسبت بر استناد كاهي ، هيچ بر نقطه نظري موجود اولميان
وانسانلر نزدنده دخی هيچ بر استناد كاهه مالك اولميانلر مضطر درلر . بونلرك حقه رجوعلري
انهزام و ضعف ايچنده واقع اولور عرض ايدم جكلري هيچ بر افعال و احواله مالك
دكلدرلر و لحاصل هر شيدن متجرد بر فقر ايچنده بولنورلر . بويله كيمسه لر ايچون دعا
جائز اولوب مسموع اولسي اميد اولنه بيلير .

٣٠ — حقه بر عنايتي اولان نسيان [٢] هر دقيقه نفسيه مجادله ده بولنان كيمسه لرك
افعاليله برابر واقع اولور . اكر جناب حق اونى خفيف و لطيف بر حالته وضع ايتمك
ايسترسه اوکا نسيان خاصه سي بخش ايدر كه بوسايه ده شفاياب اولور .

٣١ — اسباب دنيا ايچون (حرکت) : علامت اضطر ايدر . مقدراته (تفويض) [٣]
نفس ايله عرض ممنونيت ايتمك سعادتك بر سلامتيدير .

٣٢ — اونلره خدمت ايدلديكي ، تعظيمانده بولنديغي ويا زيارتلرينه كيدلديكي زمان
ممنونيت كوستر مزلر [٤]

[١] مغرور بر به باقيكز قرآن ٨٢،٦

[٢] يوقا ريده ص ٨ س ١ غفله يه باقييكي .

[٣] باقكز : القشيري ادلي اثرم ص ٢٥ و متعاقب

[٤] اول امرده كندلرندن موعظه طلب ايدلرك ويا مبتدى صفتيله تعاليمات ايستينلرك زيارتلرندن

خوشلانمز .

۳۳ — انسانلرک ضمیرینی کشف ایتمک خصوصنده فراست خاصه سنه کلنجه [۱] انسان فراستندن طولای صاقلدیغنی حس ایدنجه ممنونیت حس ایدر . حالبوکه مؤمن فراست . ادعاسنده بولماز .

۳۴ — ابو صالح دن [یعنی حمدون القصار وفاتی ۲۷۱] نقلاً رؤیت ایدرلرکه : مؤمن اخوانی ایچون کیجه قنديل وکوندوز عصا اولمایدیر . بونک معناسی شو دیمکدرکه اونلره ایشلرنده مظاهرت کوسترمک و احتیاجلرینه قوشمق لازمدیر .

۳۵ — ابو عثمان [الحیری وفاتی ۲۹۸] پیری ابو حفص [الحداد وفاتی ۲۶۰ دن صکره] دن نقلاً دیور : ابو حفص دیمشکه : علمی چوق اولانک فعلی آز اولور ؛ علمی آز اولانک فعلی چوق اولور . اوزمان [ابو عثمان دوام ایدیور :] ابو حفصه مراجعت ایتدم وبو سوزک معناسنی صوردم جواباً دیدی که : علمی چوق اولانلر چوق اولان افعالی جزئی تلقی ایدر ؛ چونکه بیلرکه بوخصوصده دئما دون وضعیتده در . علمی آز اولان ایسه آز اولان افعالی یوکسک تلقی ایدر ؛ چونکه بوخصوصده راجل برچوق خطالره مالک اولدیغنی تقدیر ایده مز .

۳۶ — قولانک سمعی کوزک رؤیتنه غلبه چالماملیدیر ؛ یعنی نفسنک بالذات شاهی اولدیغنی قصورینی رؤیت ایتمک ویا بوفکری طاشیمق صورتیه درونندن کان مدایحک سمعی قارشیسنده لاقید قالمق .

۳۷ — دقایق علوم ونکات معانی حقنده مناقشه یی براقمق بومناقشه نک درینلکلرینه نفوذ ایتمک ، امر ونهی ساحه سنه رجوع ایتمک .

۳۸ — اللهه توکل [۲] ایتمک .

۳۹ — (ب ۵۷) اشارت وکراماتی [۳] کیزله مک و اونلری استدراج [۴] و طریق حقندن اوزاق قالمق کبی تلقی ایتمک .

[۱] القشیری اعلی اثرم ص ۱۴۸ ومتعاقب

[۲] صوفیه نزدنده لسانده مستعمل اولان معناسندن چوق دهها فضله حائز اهمیتدر باقکیز :

القشیری ص ۲۵ - ۳۲ .

[۳] آیات وکرامات ، آیات عمومی تعبیردر . کرامه اولیانک کوستردکلری خارق العاده حالدرکه ماهیتنه کوره عالمه نشر و اعلان ایدیلن پیغمبرلرک معجزه لرندن فرقلیدر .

[۴] استدراج غیر قابل ایضاح بر حادته اولوب الهی بر مقصوددن اوزاقدیر . بر دینسر ویا حتی شیطانندن صادر اولور .

۴۰ — سماعده [باقکز ص ۱۲] ذ کرده و علم [۱] ده الخ اغلامنی براقق و وجوده یاقیشدیغی ایچون یالکز مکدر بر وضع طاقنمق .

۴۱ — وفات ایتدیگک کون مدح و ثنا کی ایدن سنک اؤک اولسون [۲] حیاتکده فخرک شیوع بولسون تا که اولدیگک زمان اوی ابدیاً ترک ایدن ایچون اؤک برلکه تشکیل ایتسون [۳]

متنده براز قاریشیق اولان بوسوز پک چوق واضح اولیان شو جمله لرله ایضاح ایدیلیور . حال حیاتکده ثروت و اقتداریکی کوسترملیسک ؛ اکر اوندن صوکره اولور ایسه ک اوزمان اؤک سنک فقریکی اعلان ایدر که حضور واستراحتده اولنلر ایچون [۴] برتسلی، برحیات اولنلر ایچین موعظه و براخطاردر .

۴۲ — مخلوقلردن بریسنه صیغته رق اونلردن یاردیم طلب ایتمکدن واز کچمک ؛ چونکه ذاتاً محتاج اولان برکیمسهدن معاونت ایستیورسک واوله بیلیرکه اوسندن داها مضطرب وضعیتدهدر .

۴۳ — بردعا ایشیتدکلرینی کورورلرسه مددر واندیشناک اولورلر دیرلر که : « بو برحیلهدر . [۵] واستدراجدر . »

۴۴ — (آ ۵۸) تواضعله قاریشیق اولورسه رزق قبول ایتک بالعکس غرور وسوء اخلاق ایله مترافق اولورسه رد ایتک [۶]

۴۵ — ابوعثمان (الخیری وفاتی ۲۹۸) ک سوزی : ایی آرقداشلق (صحبه) اک یقین معناسیله شودر که اخوانکک امرینه ملکینی آماده قیل فقط اونککنی ایسته مه ، اوکا اطاعت ایت فقط اوسکا اطاعت ایتکه مجبور اولسون ؛ اوندن کلن ظلمه تحمل ایت فقط سن اوکا ظلم ایتمه ؛ اونک اک اوفق برعمل صالحنی کوکله چیقار فقط سنک اوکا یاپدیغکی اهمیتسز تلقی ایت .

[۱] سماعده وذ کرده آغلامق قابل ایضاحدر فقط علم ده آغلامق غریبدر .

[۲] الواعظ منک

[۳] هجته علی من سلف : یعنی بوراده فقری ظاهری اولانک ملککی اولدیغی میدانه چیقارسه ؛ عجباً بوراده شواهد ویا معروف برطرز افاده می واردر ؟

[۴] رضوان - باقون تعبیری سعادت ابدیهیه مظهر اولانلر و برحیات اولانلر معناسنهدر .

[۵] مکر ، باقکز ؛ غولد تسهر : اسلامیت حقنده تقریرلر ص ۳۲ (۱۰ و ۴)

[۶] ۷ نجی صحیفه ده کی ۲ نومرولی عمده به باقکز .

سلامينك اثرى حقنده

۱ - سلامينك ايضاحاته نظراً ملامتيلك

سلامينك ملامتيلك حقنده كى ايضاحاتنده نظريات صوفيه موجود دكلدر . واقعا بو نظرياتك اكا يبانجى اولديغى شبهه سزدر . فقط بواونك ايچون اساس مسئله دكلدر . فى الحقيقه اسلام راهبلى - اكر پك معادل اوليان بوتعبيرى قوللانمغه ماذونيسهم - عملياتده كوكاشمش در . شبهه سز رياضت صوفيه عائد تطبيقات نظريات غلبه چالمشدر . پك آرزو كره اسلاميتده پانته ئيست شاعر و فيلسوفلر ظهور ايتدى . عمومى ادبياتك بونلره نلر مديون اولديغى كافى درجه ده معلومدر . كذلك زمرة تئولوژيسى ده نسيه ايركن بر زمانده تصوف ايله برلشدى . ابتدالى رياضت صوفيه عائد حركت ، منور اوليان كتله دن يوكسه لى - بوسبیدن فكرجه ، باشلانمغه ادبى تاثيراتك وقوعى ممكن دكلدر - ودها زياده خلقك آشاغى طبقه سنده دوام ايتدى بوكيفيت ، سلامينك بوكوچوك كتابنى تخصيص ايتديكى ملامتية حركتى ايچون بالخاصه وارددر . بناء عليه سلامينك ، نظرياتى درجه تاليه ده براقوب عملياته كچمى طوغريدر . سلامينك اثرنده نظريات ۹ نجى عمده نك دهافضله ائما صورتيه درجه انحصار ايدىوركه ۸ نجى صحيفه ده بوكا عائد بعض ايضاحات ویرلمشدى .

لامتيلك ماهيتى حقنده كى سؤالك جوابى عنوانده مند مجدر . ملامه ، لوم صوفيلك طريقتنك دستوريدر . بونكه برابر بوتعبير قطعياً تام برمعنا افاده ايتمز بوندن طولانى بر چوق صوفيون ملامه نك ماهيتى - قنده سؤاللر ايراد ايتمكده در . ملامتيلك عمده سى اولان لوم بدرجه يه قدر دنيايه ده شاملدر . فقط دنيايى تحقير ايتمك ملامتيلك وظائفى ميانده داخل دكلدر . « بركون ابو حفص ارقداشلرندن برينى دنيايى و دنيا آدملىرى لوم ايدر كن كوردى اوكا ديديكه : « سن كيزلى طوتمه ك لازم كن برشيئى افشا ايتدك ، بعدما بزم ايله برلكده او طوروب برلكده ارقداشلق ايدم مزسك » (ب ۴۹) انسان دهازياده دنيايه يولنى شاشيران كندى نفسنه لوم ايتمليدر . « قرانك ۲۱۳۸ ، ۱۲۵۳ ، ۱۷۱۲ ، ۱۰۰۰۶ ، ۷۰۱۹ »

آيتلرنده طبيعته بحث ايديلن انسان - ابن نجيد بويله ديور - شايان مدحيدر يوقسه ده طوغرى اوله رق شايان لوم ميدر ؟ (آ ۳۲) نفسك لومه احتياجى وارددر . « چونكه نفس ، قباحه قالبينك اوزرنده خود بينك ظرفيدر كه انسانلرك شهادتيله تثبيت ايدلمشدر ؛

چونكه نفس قابي اوستنده جهالت ظرفي واردر كه احتراصات ايله طوتيلور ؛ بونك علاجى
 بالذات نفسه قارشى مخالفتدر . اداره سي ، مجاهده سي ، محافظه سي لوم ايله در . (ب ۵۰)
 هر درلو شرائط تحتنده فناغه تحريك ايديلن (قران ۱۲^{۵۳} كوره) نفس در (آ ۴۹) ،
 اوحالده ملامتيك پرنسيبي نفسى ملامه يه معروض براققدر ، لومه هدف قيلمقدر . ملامتى
 شخصنك ، نفسنك خصميدر . (ص ۱۶۷ ، grds.19) ملامتى نك كندى نفسنه قارشى
 نقطه نظرى (تهمة) در . شبهه وعدم اعتماددر . بركون ابو يزیده صورارلر كه : بوخصو-
 صده انسانلر صرهنه نه زمان واصل اولنه بيلير ؟ جواب ويرر : نفسنك خطالرينى تقدير
 ايدر واوكا قارشى اعتمادسزلى چوغاليرسه (آ ۵۰) . اسمى معلوم اولميان برذات ايسه اهل
 الملامه نك ماهيتى حقنده كى سؤاله دير كه : ملامدى اعتمادسزلق ؛ زيرا آنجق بوسايله ملامدى
 اختياطكارلق (محاضره) ممكن اوله بيلير : كيمك (محاضره) احتياطى قوتلى ايسه
 شبهه لى شيتى رد ايتك وفنايى ياپمه مق اونك اپچون قولاي اولور ، (آ ۵۲) ملامتيك
 حقيقى مجاهده سنى كندى عبادات ووقوف دينيسى خط ايله تدقيق ايتكه قارشو يورومتسى .
 اساسندن يا كلشدر (باقكر ۲۰ grds) « افعاله نظريكك طاقلمسي بوافعالك عندالهيده
 قبول ايدلمديكنه اشارتدر ؛ زيرا قبول اولنمسي سندن كيزلى قالمسنة وابسته در . شايدنظرك
 تماس ايتمزسه بواونك قبول ايديله جكنه اشارتدر . » (آ ۵۵) برانسان افعال حسنه سندن
 طولايى نصل مغرور اوله بيلير ، چونكه اراده سي ايله حركت ايدمهز ، قضا وقدرك
 اسيريدر . اونك درونى وقوفنك استدر اجدن باشقابرشى اولديغنى سويلين كيمدر ؟ ملامتيلردن
 برينك « حال » ي ايله مناسبتنده نه قدر امين اولورسه و « وقت » ي نه قدر يوكسك
 اولورسه او قدر چوق الله صيغينور واداد طلب ايدر واونسبتده طريق خوف ودهشته
 مربوط قالير چونكه قورقار كه استدر اراج حالنده بولنش اولسون . (ب ۲۵) دعاسى مستجاب
 اولديغنى تقديرده كنديسى ضلالتة سوق ايدن بر (حيله) اولمسندن انديشه ايدر . ديمك
 اوليور كه ملامتى سلامتده اولديغنه اعتماددن [۱] چوق اوزا قدر . بو خصوصده ملامتيه نك
 ماهيتى . قادريلرك قورقوسى و مرجئينك (ب ۵۳) اميدى حقنده كى « حمدون » ك معروف
 سوزى پك اى آ كلاشيلور بو خصوصده اطمئنان الله قارشى اك بويوك دعوى اولوردى .
 بونقطه نظر تحت تاثيرنده اوله رق افعال حسنه سنى ويادينى وقوفنى مدرك اولمق ، ديكر
 برى بوندن خبردار اولور اولماز رياساحه سنى ، انسانلردن تقدير طويلامق ساحه سنى داخل

[۱] بومسئله حقنده باقكر : القشيري آدلى اثرم ص ۱۶۷

اولدینگی ملامتی یہ حس ایتدیررکه بو اللهه قارشى استحقاق ایدلمه یں بر دعواده بولنق دیمک اولور .

ملا متیلکک بتون تمایلاتی دعوا وریایه قارشى طوپلانیر . باشقه هیچ بر مفهوم یوقدرکه ملا متیلکک اساسی - طبیعی منفی اوله رق - بو ایکی کلمه قدر واضح افاده ایتمش اولسرن . بو بعض فورموللرده واضحاً افاده ایدیلر . بو خصوصده اک بارز دستور اولجه کوردیکمز وجهله ملا متینک نقطه نظرینه واصل اولق ایچون حقیقی صوفینک بر کیمسه نک بتون افعالی (ریا) وبتون احوالی (دعوی) اوله رق کورمسی حقنده کی سوزدر . بو هر ایکی تعبیر برلکده (Pharisaïsme) [۱] تسمیه ایتدیکمز اسرائیلیرک مسلك ریا کارانه لر یله تعادل ایدیور . پک ایی آ کلاشیلیرکه (دعوی) انسانک دها زیاده منفی قالدینگی بر وقعه در . ریا ایسه دها زیاده مثبت بر وقعه در . فقط ریا مفهومی دها زیاده اینجلمشدر . بونک دلالت ایتدیکی معنایه یالکز انسانک باشقه لرینک کوروب مدح و ثنا ایتسی ایچون یاپدینگی شی دکل بلکه بالذات کندیسنه خوش کورونمک ایچون یاپدینگی شی ده داخلدرکه بو صورتله ریا نقطه نظری دعوی نقطه نظرینه یاقلاشمقده در ؛ یالکر ریا مرکزی بر مفهوم اولویور : « ملامتی ، ابن نجیدک دیدیکی کبی ، نه ظاهراً ونه ده باطناً ریایه مالک دکلدر » (آ ۵۲) مجهول بر ذاتک ریا کلمه سنی قطعاً استعمال ایتهدیکی برسوزنده بو کیفیت واضحاً افاده ایدلمشدر : « کیم که نفسنک دلیلکنی وطبیعتک بوزوقلغنی طانیق ایسترسه ، کندینی مدح ایدنی دیکله سون ؛ اوزمان نفسنک ولو که بر پارچه جق چیلهدن چیقدینگی کوررسه مادامکه مدح ایچون هیچ بر استنادکاهی بولنمیان بر شیئه اعتماد ایدیور و مادامکه لوم ایچون حقیقی بر اساسی اولمیان برشیئک لومندن طولایی جانی صیقیلیور حق یولنده اولدینگی بیلسون ؛ هر زمان نفسنه ، مستحق اولدینگی تواضعی کوستررسه هیچ بر مادحک مدحی اونک اوزرنده بر تاثیر یاپامیه جنی کبی هیچ بر لائمک لومی ده (دخه) ایله مشغول اولماز . اوزمان احوال الملامیه داخل اولور ، (ب ۵۰) .

شوراسی نظر دفته چارپیور : ملا متیلکک ماهیتی ، حین تصویرده ، مجادله ده بولندینگی احوالده مثبت اولمقدن زیاده وضوح ایله منفی اوله رق کوسترلمشدر . شمیدی ده (ریا) نک

[۱] شوراسی استطراداً سویلیه لم که . Ev. duc تاریخى [۱۸ : ۱۰ و متعاقب] قوتله تفریه اوغرامش اولمقله برابر ادبیات صوفیه ده معروفدر . القشیری رساله سی (۱۳۱۸ طبعی) ص ۷۳ ، س ۱۷ و متعاقب .

مثبت مقابلی اولان شیئه صره کلیور . اوده « اخلاص » [۱] در یعنی حقّه توجه ایدرکن
تجرد تام اوزره بولمقدّر . ملامتیلکک ماهیتی قارنه دها ای ایضاح ایدن شیخلرک کلاملری
آره سنده « یحیی بن معادک » سوزی واردر : « منحصر آ الله وقف نفس ایدن [۲] شخصی
ایله مشغول اولمسنی وسوزلرینک نقل و حکایه ایدلمسنی ایسته مز » (آ ۴۹) ریا مقابلی
اوله رق مثبت صورتده تماملایان « اخلاص » ملامتیلکک پرنسیپلرنده اساسلی هیچ بررول
ایفا ایتمز .

ریا تهلکه سی بالطبع الکیزیده دینی ماهیتی حائر معاملات و حادثاتده موجوددر . بوندن
طولانی بوکی شیرله تفاخر ایدلمه سی متصل تنکرار ایدلمکده در . بو ، اوله بیلیرکه انسانلر
ایچون برتهلکه تشکیل ایدر . « انسانک ال ای رفیق » علم در : چونکه تقلیداً وجود
بولمش در و بوکا بالذات نفسک . هیچ بروجهله اشتراکی یوقدر وطبیعتک خلافتنه حادث اولور .
انسانک ال فنا رفیق کنندی عبادتنه متعلق وقوعاتدر . « نسق » [۱] در . « چونکه بو
وقوعات غرور و اوکونمده دن ایرماز و بویوک و مغرورانه بر فعل حالنده قولایجه ظاهر اولور »
(آ ۵۰) شبهه سز علم - هیچ اولمزسه رسمی علم قوانین - قطعاً عینی تفاخرله علاقه دار
دکدر فقط بونده ده ریا تهلکه سی بالخاصه بیوکدر [باقکز : ۲۱،۳۷ grds .] « ابوزید »
دیورکه : « الله ایله قول آره سنده القالین یچه اوچ شیده بولنور : علمی طولایسیله عملی
صوفیلغک دینی مثلی اولان عالمده ، عبادتیه عابده ، زهد و تقوا سیله زاهدده . اکر عالم
بالعموم انسانلرک علمنک و جناب حقک انسانلره علم اوله رق بخش ایتدیکی هر شیئک لوح
محفوظده یازلمش اولمدیغنی بیلمش اولسه یدی علمیه تفاخر و عظمت کنه محض اولدیغنی
بیلیدی . اکر زاهد متحکم جناب حقک دنیایه نه قدر آز اهمیت ویردیکنی بیلمش
اولسه یدی و بوجزئی عالمدن نه مقدارینک تحت تصرفنده اولدیغنی و تصرفنده کی شیدن ده نه
مقدارینی ترک ایتمش اولدیغنی دوشونسیدی فراغتک ، زهدینک مدح و ثنایه شایان اولمدیغنی
آکلاردی اکر صوفی عامل عبادتندن طولانی نائل اولدیغنی عنایت الهیه و واقف اولسه یدی
بوشاهدی اولدیغنی عنایت قارشوسنده اجراسیله مغرور اولدیغنی افعالنک اریوب کیتدیکنی
تقدیر ایدردی (آ ۵۱) عینی معناده اوله رق حمدون ارقداشلرندن « عبدالله الحجام »

[۱] باقکز : ح . باوئر اسلامی اخلاق Islamische Ethik ج ۱ ، س ۴۵ و متعاقب :
القشیری آدلی رساله ص ۱۵ و متعاقب .
[۲] أخلص لله .

یچون دیورکه: «اسمنک عبدالله الحجام اولیشی بنجه عبدالله العارف ویا عبدالله الزاهد اولمسندن
دها اییدر» (آ ۵۰) بوسوزک معناسی شودر: «علی العاده صنعتیه اشتغال، دینه موقوف
یرحیاته آشکار تسلیمیه مرجحدر: زیرا عبدالله اولاً صوریور: «بن کسب طلبنده می
بولنلیم؟» حمدون جواب ویریور: «قزاجه استنادایله:» ابو حفص ده عین صورته طلبه لرندن
یرینه دیورکه: تجارتیه وکسب حیاته صاریل» (ب ۵۲) طبیعی بو توصیه دن مقصد قرانجک
فقرايه ویرله سیدر.

بوراده موضوع بحث اولان صوفیلغک میدانیه حیقارلمسی بلا تردد رد ایدلمه مکده در.
یالکیز انسانلرک حکم ویرملری مقصدیه افراط ایله قیمت ویرمک واجرا ایتک خصوصی
رد ایدلمش در. سلامی بالخاصه آدابه رعایت ایدلمه سنی توصیه ایدیور. السلامینک فکر بنجه
عبودیت قواعدنده مبتدی لریک قولایجه تقلید ایتملری نی ایجاب ایدمک شکله حرکت ایدن
وباطناً ایسه صوفیانه مشاهدەنک قواعد واحوالنده عارف [۱] اولانلرده تعلیمات ویرمک
صورته حرکت ایدن کیسه افعالنده کاملدر (آ ۵۰). ابو حفص افعال خصوصنده شو
خلاصه یی یوروتیور: «نفس خسته اوله رق یارادلمش در. خسته لنی ایسه طاعتیدر؛ علاجی
قضا و قدره مربوطیتدر. او صورته که انسان طاعتده بولنمکه برابر بو طاعتدن متجردد»
(آ ۵۲) فقط طبیعیدر که طاعات ساکنانه واقع اولمیدر (grds 1) ملامتی حد ذاتنده مالک
اولمدیغی کوستریشلر ایله حقیقتده اولدیغندن ده فنا کورونمک ایستهر. ملامتی نفسنی یالکیز
کندی لومنه معاتب طوتماز بلکه باشقه لرینک لومنه ده معروض براقیر ملامتیلکک اساسی
شودر: «ای اولان افعالکی میدانیه قویمه، فنا افعالکی ایسه کیزلهمه» (آ ۵۳) شیخلری
فلسق اوله رق کورونمکی عباد اوله رق کورونمکه ترجیح ایدرلر و مریدلرینک تجارت ایشلرند
بولنسنی و قلبلرینک ده بوندن آزاده بولنسنی آرزو ایرلر. (۵۲۳)

افعال حسنه لرینی اولدیغی کبی دینی وقوفلری ده کیزلرلر «احوال، صاحب لرینک الله
ویرلمش برودیعه ر. اکر اونی افشا ایدرلر سه ارتق صادق دکالردر.» (ب ۴۹) ابو عمر الدمشق
دیورکه: «جناب حق پیغمبرلره معجزه لرینی اظهار ایتکی نصل امر ایتدیه انسانلرکده

[۱] متنده «العارفون». رساله ده کی اصطلاحات میانند. مهم بر موقعی یوقدر. عارف و معرفه
ملامتیه ده قدمه لریک ذروه سنی تشکیل ایتره. مدخله نظراً اهل المعرفه نوعاً علی العاده صوفیلری قاراقته ریزه
ایتمکده در. بو مفهوم لریک اهمیت اولمه سی بو حرکتک باشایجه عملی ساحه یه انحصار ایتسی کینیتنه
توافق ایتکده در. - بوراده بولکله نیک ذکر ایدلمه سی السلامینک شخصی نقطه نظری ایله علاقه داردر.

تجربيه قالقمليينه مانع اولمق ايچون عابدلري ده افعال وحرکاتنى کيزله مکله موظف قيله شدرد. «
 (ب ۵۷) ايشته على العاده صوفى في ملامتيدن تفريق ايدن ذهنيته شودر: «الله انسانلري
 ياراتدى اونلردن بعضلرينى الهام ربانى و جمال الهى ايله تلطيف وعاطفت سبحانيه سي ايله
 ممتاز قيلدى وبعضلرينى ايسه نفسلرينك ونظري قابليتلرينك واحتراسلرينك انصافسزلنى
 يوزندن بدنام قيلدى؛ بوممتاز اولان برتجى قسم انسانلره «اهل التصوف» ديرلر؛ بونلر خلقه
 حقت اونلره بخش ايتديكى کرامتلري اظهار ايدرلر وبو کرامتلريله تفاخر واسرار الهيه يي
 افشا ايدرلر اوچنچى برزمره «لامتیه» دور؛ بونلر ماهيتلرينه توافق ايدن واستعداد طبيعيلرينك
 ثمره سي اولان مختلف فعللرينى وقار اقه ريسيتيك وصفلرينى اظهار ايدرلر فقط هيچ برکيمسه نك
 نظر ايتمه سي ايچون ويا انسانلرک نفوذ ايدمه ملري ويا خود کنديلرينك بوکسک کورولمه سي
 ويا تقدیس ايدلمه سي ايچون اسرار الهيه يي محافظه ايدرلر؛ بوندن باشقه نفسلرينك آرزوسنه
 مخالف اوله رق اوصاف حسنه لرينى وافعال صالحه لرينى ارايه و اظهار خصوصنده قصقانجدرلر؛
 يالکيز انسانلرک نظرنده کنديلرينى الحاله جق وحقير يابه جق واونلر طرفندن رد ايدلمکى
 موجب اوله جق حرکاتى اظهار ايدرلر، که اونلرک ظاهر وباطنلري صاف قالسين» (ب ۵۳)
 اوت «لامتیه طريقى» «تفرقه» نك اظهارى [باقکز ص ۱۵۰] «تحقيق» ك يعنى
 «جمع مع الحق» ك اخفاسيدر. «(ب ۵۳) بوندن طولاي شيوخلرينك قسم اعظمى متمادى
 اوروج، دائى سکوت، علناً اوراد کي عبادتلى طولاييسيله شهرت قازانمق غايه سنى
 تعقيب ايدنلري رد ايدرلر» (آ ۵۵)

بو نقطه نظرندن فعللرينى علناً تلعين ايتمک طريقى ارتق اوزاق دکلدرد. اکر سلامى
 طبيعيله بوخطوه يي بالذات آتماشسه بيله شوراسنى انکار ايدمه مزکه اوخطوه هر حالده
 ايتله شدرد. «ابو حفص ايله مریدلرينك اصولى مبتديلري افعال حسنه يه و صوفيانه حرکتلره تحريص
 ايتمک واونلره اوافعالک کوزللكلرينى وترجیح نقطه لرينى کوسترمکدى که بوندن مقصدلري
 مبتديلرک اعمال حسنه و صوفيانه يي تعليمده متمادياً تهالك کوسترملرينى و دائى صورتده
 يورغونلق حس ايتمه ملرينى تأميندى. — حمدون القصار و مریدلرينك اصولى ايسه فعللرينى
 استحقار واستخفاف ايتمه يي مبتديلره تلعين ايتمکدى که اونلرک قصورلري اوزرينه نظر
 دقتلرينى جلب ايدرک کرک شيخک و مریدلرک و کرک مبتديلرک بوخصوصده غروره قائللرينه
 مانع اولمقدى.

— ابو عثمان هر ايکيسى اورتهمى بريول تعقيب ايتدى دیدى که: «هر ايکى اصول

طریقت طوغریدر . و بونلردن هر برینک معین برزمانی وارد . اکر بر مبتدی بزه کلیسه
بزاو لا آداب طریقتی ایجه تلقین ایدرز که اوکا توفیق حرکت ایتسون . و اوکا مربوط قالسین ،
اگر مبتدی بونی قبول ایله ثبات ایدرده نفسی نائل حضور اولورسه اوزمان افعالنده کی
نقایصی و اوکا قارشی عدم تمایل کوسترمسنی اوکره تیرز که بو افعاله استناد ایتدیکی تقدیرده
کریله یه جگنی و بو افعالك جناب حقه لایق اولدیغنی بیلسون و یا کلمه سزین افعال و اعمالنده ثبات
ایتسون یوقسه هیچ بر عملده بولمازسه افعالنک نقایصی حقنده اونک نه صورتله نظر دقتی
جلب ایده بیلیرز ؟ برکیسه انجق بالذات یاپدیغنی و ادراک ایتدیکی شیلرک قصورلرینی کوره
بیلیر . ایشته بو ، مقایسه لی اصول طریقتدر » (آ ۵۳)

ملامتی نک انسانلرله حیات یومیه ده کی تماسلری و آریجه ده صوفیلکک عملی ترتیباتی
خصوصنده کی وضعیتی تثبیت ایتک لازم کلیور . شیمدی یه قدر پک ایی آکلا شیلدیغنی وجهله
ملامتی نک حرکتی خصوصی لیاقتندن انسانلره هیچ بر شی سز دیرمه مک نقطه سنده تمرکز
ایدر . معیشتی غرور و تفاخر ایله تأمین ایتدیکی متعدد دفعه لر کندیسنه تلقین ایدیلیر .
بونی بر مثال ایله ده ا واضح اکلا یه بیلیرز : عصام البلیخی خاتم الا صمه [وفاتی ۲۳۷] بر هدیه
کوندیریر ؛ خاتم اونی قبول ایدر بو کیفیت موضوع بحث اولنجه خاتم دیرکه « اکر بن بونی
قبول ایدرسه م بنم ایچون بر آچالمه و اونک ایچون بر یوکسلمه اولور اکر بن اوشیئی رد
ایدرسه م بنم ایچون یوکسلمک اونک ایچون آچالمق اولور . اوندن طولای بنم یوکسلمق قارشوسنده
اونک یوکسلمه سنی اونک اچالماسنه قارشی ایسه بنم اچالمق لغمی ترجیح ایتدم » (آ ۵۸)
دیگر بر حکایه ده ابو حفصک آرقداشی طرفندن آکلاتیلیر : « ابو حفص اوکا شو
تعلیماتی ویردی : کار و کسب حیاته آتیل فقط کسبنی استهلا کدن حذر ایت بلکه اونی
فقرا یه صرف ایت و محتاج اولدیغنی شیء صدقه ایله آلدی ایت ! » ابو حفصک طلبه سی
دوام ایدیور : « اکر بن انسانلردن صدقه دیلنیرسه م دیرلردی که بو خسیس حریف
بتون کون چالیشیور فضله اوله ر قده دیله نیور . بوسوزلر ابو حفصک بکا ویرمش اولدیغنی
تعلیمات میدان چیقنجه یه قدر دوام ایتدی اوندن صوکره بکا صدقه ویردیله . ابو حفص
اوزمان بکا دیدی که : قزانمغی و دیلنجیلکی ترک ایت ؛ بونک اوزرینه هرا یکی سنی ده ترک
ایتدم » (ب ۵۲) فقر ایله شهرت آلمق بر نوع یوکسلمه ، معنوی بر عظمت در . فقط
دهایی اوله ر ق سکونت ایچنده کچمیلیر [grds 23] شاه الکرمانی دیدی که : « فقر الله
طرفندن انسانه ویریلن براماندر اونی کیزی طوتارسه صادقدر افشا ایدرسه فقیر عنوانی

ضايع ايدر « (آ ۵۶) ملامتي ايش وپاره قازانجي ايله ده مشغول اولمه مايدر . [grds31]
حقيقي طرز حرکت « توکل » درکه انسانلردن معاونت طلب ايتمکدن [grds42]
و حقه مناجاتده [grds 29] بولتمکدن فراغت ايتمکدر .

ملکسز اولديغني کتم ايتمک ايچون صوفي قوستومي طاشينمز : « ابو حفص اوه
کلديکي زمان مرقعه سني چيقارير و زمره سني عائد اشارتي حامل بولنوردی . فقط خارجه
چيقديني ، انسانلرله تماس ايتديکي زمان ايشجي البسه سني کينئوردی ؛ زيرا انسانلر
آرمسند ایکن صوفي البسه سي کيسکده ریا ویا ریايه ممائل بر شی ویا بریایمه جق کورر
ایدی ، (ب ۵۴) ملامتي کندیسنه خدمت ایدلمسندن تقدیس اولنمسندن پک خوشلانماز
[gres 32] ابو حفص دیورکه : « عبادت ایدیشک سکا خدمت ایدلمسی ايچون بر سبب
نشکیل ایتمز » (ب ۵۴) رئیس روحانی کبی فعالیتده بولتمق ملامتي یه یاقیشماز « شیخلرینک
اکتریسی ذکر و موعظه ده بولتمق ايچون انسانلرله اوطورمق ایسته مزملر [۱] » [آ ۵۵]
انسانلر آرمسند طبعی حرکت ده ا زیاده صورت دائمه ده معاونته حاضر اولمقدرد
[grds 34] بوندن ماعدا ملامتي هیچ بروجنه نظر دتی جالب ایتیه جک شکله حرکت
ایدر . ابویزیدک دیدیکی کبی میستیکلرک الک بویوک کرامتی بودر : « اونى سنکله برکن ،
ایچرکن ، لطیفه ایدرکن ، آلیش ویریش ایدرکن کورورسکک حالبوکه اونک قلبی
« ملکوت القدس » ده در » (ب ۴۹)

ملامتینک محیطنه قارشى وضعیتی حقنده کی بو قواعدده سائر صوفي طریقلرینه عائد
اشتغالاتک مهم بر قسمی مند مجدر . مع مافیه سلامینک رساله سند بعض شیلر ده امو جوددرکه
منحصراً صوفیلغک داخلی تگون دورینه عائد پارچه لردر . سیاحت خصوصنده
صوفي رؤسائینک فکرلرینک یکدیگرندن شدتله ایرلدينی معلومدر [۲] سلامینک رجالی
آرمسندده بو خصوصده کی نقاط نظر آیریدر . ابو حفص مریدلرینه سیاحتی منع ایدیور
بالطبع حج ویا جهاد [۳] ، شیخی زیارت ویا خودده تحریء علوم [۴] کبی خصوصاتی

[۱] القمودللاس علی وجه التذکر والموعظة

[۲] بافکنز القشیری آدلی اثرم ص ۱۲۳ - ۱۲۶

[۳] تصوفک جهادی قطعياً استثنای ایتدیکی معلومدر . بافکنز غولده تسهرک تقریرلری ص ۱۵۰

رساله قشیریده کی حکایه لره بافکنز (طبع ۱۳۱۸) ص ۷۲ ، س ۵۰ و متعاقب ، ص ۷۵ ، ۵۰
و متعاقب

[۴] غولده تسهر اسلامى تدقیقلر ج ۲ ، ص ۱۷۵ و متعاقب

استثنا ایدیور . فقط آرزوی [۱] ذاتیہ مستند سیاحتی رد ایدیور و دیور کہ :
 « حقیقی فضیلت بشریہ [۲] ارادہ نک وقوعندہ ثبات ایتمکدر . حمدن قرآن کریمی کوسترہرک
 (۳۰۸) بوکا اعتراض ایتدی فقط اوتہ کی جواب ویر رک دیور کہ « سیاحتدن برشی
 بکلہ یں سیاحتہ چیقار [۳] برکیہ سہ نک بوندینی محلدہ طریقتک آچیلہ سی اونک ایچون
 سیاحت طریقتک ترکی و قیاسی دیمکدر . » (ب ۴۷)

وجد آلود احوالی ایقاز مقصدیلہ موسیقی فصلارینک « سماع » وضعیتی حقندہ برطاقم
 مطالعات موجوددر . « مجالس السماع » یہ اشتراک متعدد دفعہ لر رد ایداش اولدینی
 کورولیور . بونک ایچون استناد ایدیلن دلیل تمامیلہ صریح اولہرق ملامتی حالت روحیہ سنک
 انمودجی شکلی . کوستریور . « بریسنه صور مشلر : مجالس السماعہ کلمہ مکزل سببی نہدر .
 جواب ویرمش : کلیورز ، سببی سماعی رد ایتدی کوزدن دکل بالعکس صافلامغه مجبور
 اولدیغز ہرہانکی بر حالتک میدانہ حقیقہ سی قورقوسندن . بو کیفیت بزم ایچون پک
 مہمدر » (آ ب ۵۳) عدم تمایل بواجتماعلری قطعاً زیارت ایتیمہ جک رادہ یہ کتیرمہ مکہ
 برابر ملامتی نقطہ نظرندن وجد و استغرائک علنی فورانہ مخالفت ایلہ اظهار ایدیور .
 [grds . ۲۲] علناً آغلامقدن ساکنانہ بروضع تأثر آلمق دهاطوغریدر . [grds . ۴۰]
 « ابوبکر محمد بن عیدالغریز مکی مجاسندہ اغلایان برآدامہ دیدی کہ : برادر ، آغلامقدن
 طویدیغک حظ کریہی مدح ایتک دیمکدر [۴] ابو حفص مریدلرینہ یالکیز ماتمی کریہیہ
 مساعده ایدیوردی و بو مدحہ شایاندر دیوردی . فقط ابو عثمان اعتراضاً دیور کہ :
 « حزن ایچون کریہ حزن ایلہ برلکدہ زائل اولور . متہادیا حزن ایچندہ بولنق اغلامقلہ
 متسلی اولمقدن دها شایان مدح بر نتیجہ حاصل ایدر . ایسترسہ بو اغلامہ روحک خلاصتی
 موجب اولسون : زیرا بوضورتلہ اغلامہ دن متولد کوز یاشی وجودک انحلالنی موجب
 اولہرق افنا یہ سببیت ویرر » تفہمی » (ب ۵۷) .

- [۱] بورادہ علی العادہ مراد اولہرق آکلاملیدر . مراد مرید مقابلی اولان دکلدر .
 [۲] رجل ، یرینہ کورہ بالخاصہ کمالہ ایرن صوفیہ دیرلر . تورکجہ دہدہ آرہن (یاقوب ،
 Türkisches Hilfbuch ج ، ص ۵۴ ، نوطہ ۱) رجوالیہ مرودہ ایلہ مترادفدر : باقکیز : تورنینغ
 اسلام جامعتری حقندہ کی مقالہ سی (تورکیشہ بیلویوتہک ج ۱۶) س ۱۸۹ ، نوطہ ۱ ، غولدتسیر
 عین آرح ۱ ، ص ۱۳ ، نوطہ ۳
 [۳] قرآنک افادہ سنہ کورہ (۳۰۸)
 [۴] یعنی بونک ایچون باشقہ بر مکافات بکلہ لیسک .

سلامينك ملامتيلك حقننده رسم ايتديكي تماميله خصوصى ماهينده اولديغى شبهه سز اولان چرچيويه عطف نظر ايدرسهك صوفيلكك منظومه فكريه سندن هر شيه سطحياً حاكم اولمق اوزره رايه قارشى ملامه نك منفي بر دستوري يوكسه ليركه منفي اولديغى ايچون هيچ بر ثمره ويرمز . اولدقجه سطحى اولان بو دستورده صوفينك داخلى احوالندن زياده خارجه انتشاره مخالف بولمىسنه رغماً طريقتك خارجه خصوصيتندن بحث اولنديغى ايشيتديكمز زمان حيرت ايمه ملي يز بو، مسئله نك شكلنه توافيق ايتديكي كې سائر خصوصياتده ملامتيلك حقننده ايدنديكمز فكرده اويمقده در .

نسبي مراسمك مركز ثقلت تشكيل ايتسى بوراده حقيقى بر تشكىلاتك ، بر طريقتك موجود اولوب اولمديغى صورمه حق قزاندير . بوسؤاله مطلق منفي جواب ويرمليدر . « هورتنس » ك « شعرانيدن صوكره اسلاميتده درويشلى و درويش حياتى » [شرقى تتبع حقننده كى : مقاله ۱۲۱، ۱۹۱۵] اسمنده كى قيمتدار كتابنده بولنان تعريفات قطعياً اولكى عصرلره ارجاع ايديله مز ؛ حتى بكا اويلاه كليركه بو ، دهها مؤخر زمانلر ايچون دهها زياده سيسته ماتيزه ايديله بيلير . صوفيلكده مختلف حر كترده مبدأ دن همان همان آيرلشلىدر . ايلك دورلرده تشكىلاتك رشيملرى موجوددى . سلامينك رساله سنده كى : « يكي طريقته داخل اولان صوفينك بر استاد طرفندن طريقته سوق ايدلمسى ايجاب ايدىجى حقننده كى عمومى قاعدهيه بومناسبتله تماس ايدىليرز . (grd94) فقط بر طريقتن قطعياً بحث ايديله مز . طريقته قاعده نك موجوديتى شرطدر . فقط بويلاه بر قاعده نك سلامينك زماننده صوفيلكك ديكر شعبه لرته اولمديغى كې ملامتيلنكده اولمديغى آشكاردر . تپيك ملامتيلك ايسه نجه بويلاه بر باغلامهيه بالخاصه مخالفدر .

بوراده هورتنسك ايضاحاتى اكلاماً ايكنجى بر نقطه نك ذكرى ايجاب ايدر . هورتنس [ص ۸۲] ملامه ايله قتوه نك [۱] مثاللىنى يكدىكرينك ضدى اولارق كوستريور . مومى اليك بو خصوصده ويردىكى تفصيلات نه قدر فائدى اولورسه اولسون بو ضديتلى - بالخاصه باشلانغچده - يك زياده مبالغه ايله تخميندن اجتناب اتمليدر . شبهه يوق كه قتوه نك ك مهم عمده سى اولان ديكر تپي « ايشار » ملامتية نك منفي عمده سنه بر درجهيه قدر مخالفدر . فقط تطبيقاته فيان ايلك زمانلرده القشيرينك پك كوزل

(۱) ص ۱۰ ، نوطه ده ذكر ايديلن تورنيغك تدقيقنه و تويجه ليترا تور چايتونغ ۱۹۱۶

۹۲۰ پده Snonck Hurgronje نك مقاله سنده كى متمم معلوماته باقكمز .

نصویر ایتدیکی کبی اکثریا قهرمانانه برجسارت اصیلانه حسنی شبهه سز تولید ایتمه مشدر .
خارجده بولنانلر ایچون ملامتیلکدن پک اوقدر بر فرق اراؤه ایتمز . هر حالده شوراسی
دقته شایاندرکه سلامی ملامتیلکک ماهیتنی واضحاً تعیین ایدن تعریفات میساننده فتوه
تعریفاتندن ده بحث ایدیور . ورساله نك سائر یرلرنده ده بو فتوه نك مثللری اولارق فتیان
موضوع بحث اولیور . بوراده فی الحقیقه ثابت حدودلر یوقدر . مختلف جریانلر قارمه قاریشیق
بولنیور .

۲ . سلامینک مروجلری [۱]

سلامینک ویردیکی معلومات ، اساسی قسملرده ، واضح اولمقدن زیاده مبهمدر ؛ بزه یا
مفکوروی بر ملامتیلکی و یا خود بومنه و مدنا کلا دیغمزه کوره حقیقی ملامتیلکک بر قاریقاتوریخی
چیزیور . یالکز بزم دکل عرب مؤلقلرکده ملامتیلکدن اکلا دقلری معنا ، ریانک هر بر نوعندن
صاققان صوفی دن دها بشقه در . اها لینگ آلقش و تحسینندن صاققان کیمسه ، کفر آمیز حرکاتی ايله
اهالینگ تکدیر و تعذیریخی تحریک ایدن قدر زاهد دکلدر . بوفیکرک مفرط برزمره یه انحصار
ایتدیکی آشکاردر . بونکله برابر بوراده ملامتیلکک حس ایدن و کندیسنکده ملامتی اولدیغنی
سویلیهن سلامیدن تملک ادعاسنده بولندیغنی بواسمی نزع ایتک هیچ کیمسه نك حق دکلدر .
اما کر سلامینک رجالدن اوله رق کوستردیکی ذواتک کیملردن مرکب اولدیغنی تدقیق ایدرسه ک
بو مسئله ده احتمالکه دها فضله وضوح الده ایدرز .

شوراسی بدیهیدرکه سلامی عمومیتله مکتوب هیچ بر منبع کوسترمیور بالعکس -
هیچ اولمازسه شکلاً شفاهی عنعنهلری نعقیب ایدیور . یالکز بر دفعه « دلیل العارفان »
ده « روم » ک [وفاتی ۳۰۳] [۲] [آ ۵۴] بر سوزینی وبوندن باشقه دیکر رجال صوفیه نك
بومبختله کله جک مبحث ایچون الده کی وسائط پک ناقص اولوب قشیرینگ رساله سی ايله [قاهره طبعی
۱۳۱۸] شعرانینگ « طبقات کبرا » سنه [قاهره طبعی ۱۳۱۶] انحصار ایدیوردی که بالتصادف
حجورینگ نیقولسون طرفنده ترجمه ایدیلن [کیپ کلیاتی نومرو ۱۷] « کشف المحجوب » دن استفاده
ایتدم . بواژک بالخاصه بیوغرافیک مسائلده پک زیاده احتیاطله تلقی ایدلمی ایجاب ایدر بدیهیدرکه
دها زنکین کتابیاتدن استفاده ایدیله بیلسیدی دها فضله نتایج الده ایدیله بیلیدی . مع هذا پیش
استفاده مزده بولنان اړک محدودیتنه رغماً تدقیقاتمزدن بعض نتایج حصولی امید ایتکده یم
[۲] قشیری ۳۴ ؛ شعراتی ؛ ۷۵ ، ۱ ؛ غولده تسهرک ظاهریلر حقنده کی اثرینه ده باقکین

سوزلريني - كرك اسناداييه كرك بلا اسناد - ذكر ايدىور . موخر رجالدن اوله ورق اوچنچي عصر ك بر چوق بيوك صوفيلريني موضوع بحث ايدىور . فقط بالخاصه دفته شاياندر كه بو ذكر ايديلان صوفيلرك كافه سي الك معروف اولانلري دكلدر .

بلكه بالخاصه معروف اولانلر بو ميانده داخل بولمىور . آردصره «بشر الحافى» [وفاتى ۲۲۷] « خاتم الاصم » (وفاتى ۲۳۷) [۲] [آ ۵۸] دن حكايله ايشيدىورز يحي بن معاد [وفاتى ۲۵۸] (۳) (آ ۴۹) ، سهل بن عبدالله التستارى [وفاتى ۲۸۳] ياخود [۲۷۳] (۴) [۵۴۰] ، شاه والكرمانى [وفاتى ۳۰۰ دن اول] (۵) (آ ۵۶ و ۵۵) ك كلاملريني ديكلوزر . بو اسملرتك توك ذكر ايدليكي حالده شواوچ اسم اون دن زياده ذكر ايدىليور . بوييزيد البسطامى [وفاتى ۲۶۱ ياخود ۲۳۴] (۶) حمدون القصار [وفاتى ۲۷۱] وابو حفص الحداد [وفاتى ۲۶۰ دن صكره] . بو اوچ ذاتك سلامينك منسوب اولديغى ملامتيلكك حقيقى تپلري اولديغى ، مناقشه سي جائز اوليان بر كيفتيدر ، نهايت « ابو عثمان الخيرى » [وفاتى ۲۹۸] (۹) ذكر ايدىليور كه بر اسنادك نهايتنده مستقل بر رجل اوله ورق مذكوردر . فقط ابو عثمان اكثر يا اسنادده الك صوكدن بر ذات اول يعنى ابو حفص دن اول ذكر ايدىليور . دردنجي عصره قدر اينر سهك ابوالواسطى [وفاتى ۳۲۰] (۱۰) (آ ۵۱) ، ابو عمرو (ياخود عمر ؟) الدمشقى [وفاتى ۳۲۰] (۱۱) (آ ۵۷) احتمالكه [ايوبكر] محمد بن على الكتانى [وفاتى ۳۲۲] (۱۲) (ب ۵۵) ودها صكره ابراهيم بن

[۱] قشيري ص ۱۲ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۶۲

[۲] قشيري ص ۱۸ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۶۸ ؛ عيني اسناد قشيري ص ۸۵ ، سطر ۲۲ دده موجوددر .

[۳] قشيري ص ۱۹ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۶۹ .

[۴] قشيري ص ۱۷ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۶۶

[۵] قشيري ص ۲۶ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۷۷

[۶] قشيري ص ۱۶ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۶۵

[۷] قشيري ص ۲۱ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۸۱

[۸] قشيري ص ۲۰ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۷۱

[۹] قشيري ص ۲۲ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۷۱

[۱۰] قشيري ص ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۸۵ ؛ عيني اسناد سلامي ده اولديغى كبي قشيري ص ۶ ، سطر ۱۱ دده وارددر .

[۱۱] شعرانى ج ۱ ، ص ۹۴

[۱۲] قشيري ص ۳۱ ؛ شعرانى ج ۱ ، ص ۹۴

شیبان الکریمینی [وفاتی ۳۳۰] (۱) (آ ۵۵ - آ ۵۱) ، ابو عمر بن نجیدانسلامی [وفاتی ۳۶۶] (۲) - سلامینک بیوک پدریدر - (آ ۵۲) کی بر طاقم رجانه تصادف ایدیورز . فقط بوزلرکده نادرأ شهادتترینه مراجعت ایدلمکده در .

سلامی بو مشهور صوفیلرک اکثریسندن طوغریدن طوغرییه استفاده ایدیور . سلامینک هانکی واسطه لرله بوزلرله تماس ایتدیکنی اکلامق یعنی اسناده واسطه اولان متوسطلره بر نظر عطف ایتک بزم ایچون پک فائده لی در بو خصوصه عائد مالزمه چو عالمدقجه بومسله نك بزجه پک مشکوک قاله جنی شبهه سزدر . مع مافییه بعض اسملره صیق صیق تصادف ایتدیکمز دن و بوزلردن بعضیلرینی ده طانیدیغمز دن طولانی اسنادلردن ده الده ایتدیکمز معلوماتی بر درجه یه قدر اکمال ایده بیلیرز .

بالاده کی ایضاحاتدن صکره اول امرده سلامیدن - ابویزید - حمدون - ابو حفصه منتهی اولان سلسله یی موضوع بحث ایدلم .

بویزیده اولان اسناده اوچ دفعه [ایکی دفعه آ ۵۴ و ۵۷ ده] تصادف ایدیورز . اهلدن متولد خطالردن صرف نظر اوچی ده یکدیگرینک عینیدر . بواسناد شویله در : ۱ . السلامی عبدالله بن منصور الاصفهانی [طولایسیله الاصفهانی : بن عبدالله ؛ ب ۵۷ قیصه جه : ابن عبدالله] ۳ عمی البسطامی ۴ - اونک پدری (ابی) [ایکی دفعه سنده نقصاندر] ، ۵ - ابویزید . عینی اسناده بر چوق دفعه لرده قشیریده تصادف ایدلمکده در . [باقکز : قشیری ص ۱۶ ، سط ۱۱ و متعاقب ؛ س ۱۳۹ ، سط ۳ و متعاقب]

بونک معروف بر عنعنه یولی اولدینی اکلایشیلیور . ایکنجی سنده ایکنجی عضو اوله رق منصور بن عبدالله مقیددر که بو اسمک اک طوغریسی اولسی محتملدر ؛ چونکه بواسنده بر ذاته قشیریده سلامینک مروجاری میاسنده تصادف ایدیورز [باقکز : القشیری ص ۷ ، سط ۲ ؛ ص ۲۲ ، سط ۱۹ ؛ ص ۳۱ ، سط ۱۷] اسنادک اوچنجی دفعه ذکرند - بزى پک زیاده علاقه داراید - بوزات سلامی ایله ابوعلی الثقفی [وفاتی ۳۲۸] آره سنده در . اوچنجی عضو اوله رق بردنبره منصور بن عبدالله عمجه سنی کورویورز [قشیری ص ۱۶ ، سطر ۱۶] [الشیخ] المعروف بعمی البسطامی دن صکره طیفور البسطامی ذکر

[۱] قشیری ص ۳۲ ؛ شعرانی ح ۱ : ص ۹۷ ، قشیری ص ۵ اشاغیدن ده (آ ۵۵) ده کی

عینی اسناددر .

[۲] قشیری ص ۳۴ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۲

ايدىليور . اكر سلامينك طبقاتى مساعد اولمش اولسهيدى احتمالكه بو ذات حقنده دها
اي معلومات ايدىردك .

حمدون ايله ابو حفصك عنعنه صروسى بويله توافق ايتيور . بر طاقم قارمه قاريشيق
اسملىر احتوا ايدرك يكديكرلريله ودها باشقه اسملىرله چارپيش-يور؛ بوندن طولايى هراكى
اوجدن آرى آرى يورونهرك حمدون ايله ، ابو حفص دن كيمك عنعنه يى يوروتديكنى
وسكره سلامينك مختلف معلوماتى كيمدن طويلاديغنى اكلامق صورنى ترجيح ايدىورز
مبدأ ايله منها آرسنده همان هريرده ايكي ونادرأ اوج قول موجوددر .

حمدونك عنعنه لرى بر دفعه ابوعلی اثقفى [وفات ۳۲۸] (۲) [۷۳] بعده محفوظ بن
محمود [وفات ۳۰۲] (۳) [ب ۴۹] وبوزمانه قدر مجهولم از لان عبدالله الحجام (۵۰ آ)
وكذلك القناد (۴) اسمنده بر ذات (۴۹ و ۴۸ آ) طرفندن يوروتوايور .

بو صره يه ابن المبارك نام ذات داخل اوليوركه بو ذات بتون اسمنى اولان « عبدا
بن المبارك » ناميله باشقه بر محله (۵۲ آ) براسنادك صوك بر عضوى اولهرق ظهورايتديكى
كبي [القشیری ص ۱۹۱ سطر ۱۶] حمدونك بر سوزونك راویسی صفتيله ده مذکوردر .
بناءً عليه ۱۸۱ تاریخنده وفات ایدن دها مشهور اسمداشی ايله [شعرانی ح ۲ ص ۵۰
و متعاقب] قارشدير ماملیدر . نهایت (۵۳۳) ده احمد بن حمدون اسمنده بر ذات تصادف ايدىورز
عجبا بو ذات حمدون القصارك اوغلى ياخود [شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۷] ده مذکور اولان
محمد بن حمدون الكرادك پدرى میدر بيلمیورم فقط اونك ايله سلامى آرسنده محمد بن
احمد السهى اسمنده بر متوسط بولنديغندن ايكنجى شقه احتمال ویریورم .

ابو حفص دن عنعنه يى يوروتور ايسهك اولجه حمدونك راویلى اولهرق ذکر ايتديكنى
القناد (ب ۸۴) ، عبدا الحجام (ب ۵۷) ، محفوظ (ب ۴۹ و ۵۳ آ) ودها وسكره

[۱] قشیری ص ۳۱ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۸۱

[۲] ايضاً

[۳] ح ۱ شعرانی ح ۱ ، ص ۸۶

[۴] قشیری ص ۱۱۵ ، سط ۳ ده بر مناسبتله بواسمدهكى ذات ذکر ايدىليور . مع مافيه
بو اسمده ذواتك موجوديتى آشكاردر ماسينيون quatre textes inédits (پارس ۱۹۱۴) ص
۱۷ نوط ۴ ده على القناد نام ذاتدن بح ايدىليور حالبوكه بو ذات بزده (ب ۴۸) ابوالحسن ،
(۴۹ آ) ابراهيم تسليه اولينور .

(ب ۴۸ [۱] وب ۵۴) ، احمد بن حمدان [وفاتی ۳۱۱] [۲] ، عبدالله بن محمد النشابوری - که غالباً «المرتعی» [وفاتی ۳۲۸] [۳] در - (ب ۵۵) ونهایت علی الاکثر «ابو عثمان الخیری» در . سلامینک بلا واسطه avertisseur لری حقنده کی معلوماً مزه دها آز امینز سلامینک طبقاتی الدهایتسه یدک احتمالاً که دها ای معلوماً مز اولوردی . بومسئله حقنده المده پک آزو ثائق بولندیغندن سلامینک اکثریا ذکر ایدیلن اک یقین رجالنک و بالخاصه علاقه مخصوصه مزری جلب ایدن دیکر لرینک اسملرینی ذکر ایله اکتفا ایده جکم .

علی الاکثر یدی دفعه دن آشانی اولمه مق اوزره ابوبکر محمد بن عبدالله بن شادان ذکر اولنیور [قشیری ص ۱۰ ، س ۱۵] - که قشیریده سلامینک رجالی میاننده پک چوق دفعه لر مذکور در . - محمد بن عبدالله الرازی اسمنک ده عینی شخصیتی کوستردیکی فرض اولنیور . ابو بکر الرازی کبی دها بر چوق اسم شکلارنده ، قشیریده صیق صیق واقع اولدیغی کبی ، بو اولکی عنوانک (آ ۵۸) [قشیری ص ۸۵ ، س ۲۲] عینی اسنادک عینی محلنده محمد بن عبدالله بن شادان ، قشیریده ایسه محمد بن عبدالله الرازی اوله رق موجود اولشی ده بوکا دلیلدر . سلامینک اک چوق ذکر ایتدیکی رجالدن اولان بو ذات [۴] مختلف صوفیلرک راویسی در . فقط شوراسی غریبدر که بو ذات حمدون ویا ابو حفصک اسنادلرندن هیچ برنده یوقدر .

عینی اسمک صیق صیق تکرر ایتسی و دها نظر دقته آلتق ایجاب ایدن یازی خطالرینک احتمال داخلنده بولنسی طولانیسیله هویت تعییننک نه قدر مشکل اولدیغی بزه برقاج مثال کوستردی . بو خصوصده امین اولق اکثریتله ممکن دکلدر . اک غالب احتمال نظر اعتباره آلنه رق حقیقه تقرب ایتسکه اکتفا ایجاب ایدیور بر کره (آ ۵۸) ابو عثمان الخیری دن روایت ایدن محمد بن عبدالله بن محمد بن عبدالرحمن الدارانی نک ابی محمد عبدالله بن محمد بن عبدالله بن عبدالرحمن الرازی [- که الشعرانی لقبیه معروفدر وفاتی ۳۵۳] [۶] اوله رق قبولی

بن عبدالرحمن الرازی [- که الشعرانی لقبیه معروفدر وفاتی ۳۵۳] [۶] اوله رق قبولی

[۱] (ب ۵۴) ده اسناد شویله در : السلی دن صکره ابو عمر بن محمد بن احمد بن حمدان صکره ابی دها صکره ابو حفص ؛ ایکنجی عضوده کی ایلک «بن» حذفی ایجاب ایتدیکنی ظن ایدیورم

[۲] شعرانی ، ح ۱ ص ۸۸

[۳] قشیری ص ۳۰ ؛ شعرانی ح ۱ ، س ۹۰

(۵) ماسسینیون : quatre textes inédits ص ۱۲ جامی نک نفحاتنه مراجعت ایدلسنی سویلیور

ص ۲۵۷ مع التأسف مراجعت ایدمدم .

(۶) قشیری ص ۳۳ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۲

ترجیح ایدیورم . زیرا عیداه بن محمدالمعلم عنوانیله صوفی حکمیاتی بردفعه (آ ۵۵) وفاتی او تاریخدن مؤخر اولان ابن نجیددن دیگر دفعه (آ ۵۵) ابوبکر الفارسی نام ذاتدن اولوق اوزره ایکی دفعه نقل ایدنک بو ذات اولدیغی آشکاردر . یوزاته یو دها واضح اسم تحتند قشیریده [ص ۳۱ ، س ۱۰ و متعاقب ؛ ص ۹۱ ، س ۱۶ ؛ ص ۱۰۸ ، س ۱۷ و متعاقب] حمدونک ابن المبارکه و ابن منزله [وفاتی ۳۰۹ و یا ۳۳۰] [۱] استاد ایتدیکی سولراچون سلامینک ذکر ایتدیکی رجال میاننده تصادف ایدیور . عیداه بن محمدالرازی ایله سلامی ارسنده کی زمان فرقی خصوصنده کی تردد ، قشیرینک باشقه میحتلرده سلامینک ۳۵۵ تاریخنده وفات ایدن رازی نك طوغریدن طوغری یه ناقلی اولدیغی سویلسیله زائل اولیور . [قشیری ص ۲۳ ، س ۱۳ ؛ ص ۳۳ ، س اشاغیدن ۴ ؛ ص ۸۸ ، س ۲۲] .

اولجه یوقاریده بحثی کچن منصور بن عیداه ی بوراده تکرار ذکر ایتک لازم کلیر ، چونکه بو ذات ایکی یرده دها ظهور ایدیور . بر دفعه المرتعشه استناد ایدن ابو حفص دن (ب ۵۵) و بردفعه ده ابوعلی الثقفی یه استناد ایدن حمدوندن روایت ایدیور . (ب ۵۷) [باقکمز : قشیری س ۳۱ ، س ۱۷] .

نهایت بو ذکر اولنان رجال میاننده درت دفعه (بردفعه مستقلاً) محمد (بن احمد) بن الفراء مذکوردر . بو ذات بر دفعه (ب ۵۴) ابو عثماندن و دیگر برمتوسطدن نقلاً ابو حفص دن روایت ایدیور ؛ بر دفعه (ب ۵۲) عیداه بن المبارک دن ؛ دیگر بر دفعه (آ ۵۷) ینه بو عینی ذاتدن و بردفعه ده (آ ۵۸) القناددن نقلاً حمدوندن روایت ایدیور . مشارالیه قشیریده ده حمدون ، ابو حفصی و ابو عثمانک ناقلی اوله رق سلامی رجالی میاننده ده مذکوردر . [قشیری ص ۵۹ ، س ۴ ؛ ص ۶۲ ، س ۸ ؛ ص ۷۸ ، س ۱۶ ؛ ص ۸۳ ، س ۲۴] . قشیریده ص ۷۸ ، س ۱۶ ده کی عین اسناد قشیرینک ص ۲۳ ، س ۱۵ و متعاقب ده محمد بن احمد الفراء یرینه محمد بن احمد الملامتی اوله رق ذکر ایدلایکندن یو اسمی بلا تردد عینی ذاته اضافه ایده بیله جکنی و بلکه ده سلامیده (آ ۴۹) القناددن نقلاً حمدونک راویسی اوله رق ذکر ایدیلان احمد بن احمد الملامتی نك عینی ذاته عائد اولدیغی و یا کلش یازلمش اولدیغی سویلیه بیله جکنر .

بونلردن باشقه دها بر چوق اسملر ذکر ایدلمشدر . یالکمز یر فاج دانه سنی موضوع

بحث الیتمکله ۱ کتفا ایدلم : ابو عمر (عمرو) محمد بن احمد بن حمدون [وفاتی ۳۷۶] (۱)
 دهها معروف اولان پدرندن [۲] ابو حفص دن ایکی دفعه (ب ۴۸ و ب ۴۴) روایت ایدیور.
 معروف صوفیلردن علی بن بوندار [۳] بر دفعه محفوظدن و ابو حفص دن روایت ایدیور.
 محمد بن احمد الکرااد [۴] (ب ۵۳) احتمال ویردی کمز وجهله بوراده ذکر ایدیلن محمد بن
 احمد السهمی ایله عینی ذات ایله احمد بن حمدون - که ص ۱ ، س ۶ ده حمدون القصارک
 بو ذاتک پدری اولدیغنه احتمال ویرمشدک - ک ناقلی اوله رق مذکوردر . بر قاج دفعه
 تصادف ایتدی کمز مؤلفک بیوک پدری بن نجید ایله احمد بن عیسی ، احمد بن احمد کبی
 بعض اسملردن بجهته ایسه لزوم یوقدر . اساساً بو ذوات اولجهده سویلندیکی کبی نادراً
 ذکر ایدیلیور . سلامینک نمونه اتخاذا ایتدیکی دائره بی تدقیقندن عبارت اولان غایه مزاجیون
 بو اسملردن بلا تردد واز کجه بیلیرز اساساً بو اثر مرک کد کسز و تمام اولدیغی ادعاسنده
 دکلز ؛ ذاتاً بوکا لزومده یوقدر . المردده کی واسطه نك نقصان اولسنه رغماً بو خصوصده
 عمومی بر فکر ویریله بیله جکنی امید ایتمکده ایم .

بتون بواضا حاتدن آله ایدیلن تأثیری خلاصه یه چالیشیر سه ق ابویزیدک نفوذینک آنجق بعض
 معین ساحه ده جاری اولدیغنی حالبوکه ابو حفص [ابو عثمان ایله برابر] ایله حمدون القصارک عنعنه سنک
 هر طرفدن زنکین بر ج ششله آق دیغنی سویله مک لازمدر . بونکله موازی اوله رق الک
 اسکی صوفیلکک - اگر بو صوک ذور ایچون تعبیر جائزسه - بین الملل صوفیلکک الک
 اوزاق محافلک نفوذی مشاهده ایدلمکده در . و بو جریان سلامی ایچون بر درجه یه قدر
 محمد بن عیداه بن شادانک شخصیتنده متدمج کبی کورونمکده در .

۳ . اوچتجی و دردنچی عصرلرده نیشابورده صوفیلک

رجعی بر نظرله کری یه باقار سه ق ملامتیلکک مبدائینک بزی نیشابورده قدر سوق
 ایتدیکنی کورورز . سلامی ده بزه صلاحیتدار معلم و نمونه اتخاذه شایان ذوات اولمق
 اوزره تقدیم ایتدیکی ذوات اسامیسی طولانیسیله بزی نیشابورده قدر کوتوریور به قشیری

(۱) دفتر ۳ ، ص ۱ ، نوطه ۱ ؛ قشیری س ۱۰۷ ، س ۹ : ابو عمرو بن حمدان ؛ بوندن

یاشقه اسیا جمعیت قرالیه سی مجموعه سی ۱۹۱۲ ص ۵۵۸

(۲) شعرانی ج ۱ ، ص ۸۸

(۳) شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۶

(۴) شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۷

و شعرانی به نظراً او چمنجی و دردنجی عصر لر ظرفنده بو مرکزده کی ریاضی - صوفی جریانه
بر نظر عطف ایتمه چالشیر سهق ملامتیه نک اصلی دهها و اصحاباً میدان چیقار .
نیشابورده بیوک صوفی اوله رق یحیی بن معاد الرازی دن [وفاتی ۲۵۸] [۱] بحث ایدیلورده .
بوذات «رجا» [۲] نقطه نظرینک بلیغ بر مثلی اوله رق کوسترلمکده در . مع مافیه تعقیب
ایتدیکی یول اعتباریله دهها زیاده بونک عکسنی قبول ایتمک ایجاب ایدر . آچلنی بالخاصه
طریق صوفیونده برواسطه اوله رق تلقی ایتمه که برابر بو طرز تلقی پاره نک قیمتی تقدیر
ایتکدن اونی اصلا منع ایتموردی . یحیی عینی زمانده «معرفه» نظریه سنک مبشر و واعظی
اوله رقده مشهور ایدی . بوذاتک اکتساب ایتدیکی قدسی شهرت ، قبرنده یا غمور ایچون
دعا ایدیلدیکنه دائر [۳] القشیری مفسری «الانصاری» طرفندن بیلدیریلن وقعه ایله
ثابت اولمقده در .

یحیی نک ایلمک صوفیلکک دور صیوررتنده شایان اهمیت بر موقع اشغال ایتدبکی
شبهه سزدر [۴] عملی quiéstiste لکدن تمامیه قطعی و صریح پانته یستلکه انقلاب ایدن
صوفی رجالی زمره سینه داخلدر .

فقط یحیی نیشابورده مکتب یاپمش کورونمور . عنعنه دن استخراج ایدیله بیلیرسه همان
اینانیلیر که یحیی نک صوفیلکی فکر آدها یوکسک بولنیوردی . نیشابورده اونک ایله برلکده
دیگر ایکی ذات دهها صوفیلک اوزرنده اجرای تأثیر ایدیوردی بونلر فکر آ یحیی بن معادک
دوننده بولنیورلردی . فقط سجیه لرینک خصوصیتلری و بین العوام مشهور اولان اصلیتلری
اعتباریله واحتمالکه بالذات نیشابورلی اولملری طولانیسیله اوکا فائق بولندقلری ایچون
شخصی نفوذلری ایله دهها زیاده اجرای تأثیر ایدیورلر و مملکتلرنده صوفیلکک انکشافنده
قوتله عامل اولیورلردی . بویکی ذات ابو حفص و حمدون القصار ایدی .

ابو حفص عمر بن مسالمه الحداد [۵] نیشابور قبولری اوکنده بخارا جاده سی اوزرنده
کائن کورد آباد کوبینه منسوب ایدی . ۲۶۴ ویا ۲۶۵ تاریخنده وفات ایتدی . حجویری

(۱) قشیری ص ۱۹ ، شهدانی ح ۱ ، ص ۶۹ ؛ حجویری ص ۸۲۲ ، ص ۶۰۰ (۱)

(۲) القشیری حنفده کی رساله به باقکنز ص ۲۴ . ۲۱۸۱ (۲)

(۳) غولده تسیر Muhammedanische Studien ج ۲ ، ص ۳۱۳ (۳)

(۴) باقکنز در اسلام ، ۶ ، ص ۶۹ (۴)

(۵) قشیری ص ۲۰ ؛ شعرانی ج ۱ ، ص ۷۰ (۵)

استادی اوله رق ابو عبدالله الباوردی نام ذاتی، شعرانی ایسه « عبدالله المهدی » و علی (النصر آبادی) پی ذکر ایدیورکه بونلردن صوکنجیسنک نیشابورلی دها طوغریسی نصر آبادلی اولمسی لازم کلیر. مشارالیهک «فتوه» [۱] نك باشلیجه مثلرندن اولوب علی النصر آبادی پی زیارت ایتک ایچون نیشابوره کلن باخلی احمد بن حضرویه [وفاتی ۲۴۰] [۲] ایله مناسبتده بولندیغنه دائر آلنان معلومات ایله [۳] دها اساسلی بر ساحیه داخل اولمش اولیورز. كذلك ابو حفص دن ده فتوه حقنده سوزلر نقل ایدلمکده در. وجد و استغراق تظاهراتی ابو حفصه اصلا مجهول اولمه مقله برابر رسمی دینک اساساتنه قویاً مربوطیتی طولایسیله، شوق وهیجانی کیزله مکی بیلوردی. کندیسندن روایت ایدیلن سوزلر درجه نفوذینی پک کوزل کوسترمکده در. بوکارغما انصارینک ادعاسنه کوره مشارالیهک صوفیلرک طریقتنی نیشابورده اعلان ایتمسی کیفیتنه اصلا شبهه ایدیه مز بو کیفیت کندینه ربط ایتکی پک ای بیلدیکی طلبه لرینک اهمیتنی - که بو طلبه لر میاننده ابو عثمان الحیری مکتبی شرفلندیوردی - و بلکه ده نیشابورده کی قبرنده دیگر صوفیلرکده مدفون بولندیغنی کوستریور.

ذکر ایدیلن ذواتدن ایکنجیسی اولان ابو صالح حمدون بن احمد بن عمر القصار (۴) بین العوام دها مشهوردر بو ذات عالم بر فقیه ایدی. و بو مناسبتله صوفیان الطوری مکتب فقهنه منسوب ایدی. صوفیلکده استادی اوله رق مشهور سیاح و صائم (ابو تراب النخشی) (وفاتی ۲۴۵) [۵] عمومیتله ذکر ایدلمکده در. بونک یاننده قشیری « سلمان الباروس » اسمنده بر ذات ایله « الحجویری » پی و شعرانی ایسه اولجه ابو حفصک استادی اوله رق ذکر ایدیلن علی النصر آبادی پی ذکر ایدیور. حمدون ۲۷۱ ده وفات ایتدی. نیشابور محله لرندن اولان الحیره ده دفن ایدلدی. مشارالیه نیشابورده ملامتیه طریقنک کندیسندن کلکی ایله کسب اهمیت ایتشدیر. کندیسندن روایت ایدیلن سوزلر ترجیحاً کبر و عظمتک

(۱) حجویری به کوره ص ۱۱۹ : ملامه

(۲) قشیری، ص ۱۹؛ شعرانی ح ۱، ص ۷۰

(۳) حجویری (ص ۱۱۹) احمدک زوجه سی فاطمه بی بر شخصیت مقدسه اوله رق کوستردیکندن

احتمالکه قدسی طاننان و بزجه معروف اولمایان فاطمة النسابوریه - که شعرانی ح ۱، ص ۵۶ مکده

وفات ایتدیکنی سویله یور - ایله قارشیدیرلمشدر. هر حالده شوراسی شایان دقتدرکه بوايکک زمانلرده

نیشابورده ویا خارجنده شخصیت قدسیه سی حائزخاتونلر موجود ایدی و بوخاتونلره پک زیاده اعتبار ایدیلردی.

(۴) قشیری ص ۲۱؛ شعرانی ح ۱، ص ۷۲؛ حجویری ص ۱۲۵

(۵) قشیری ص ۲۰؛ شعرانی ح ۱، ص ۷۱

هر نوعی علیه توجیه ایدیور : « کیم فرعونک نفسندن کندی نفسنی دها عزیز طوتارسه کبرو عظمت کوسترمش اولور » - شیطانک (۱) فنالرك قلبه نظر ایتدیکنی بیلدیکنی زماندنبری اوندن اولان خوفم بندن زائل اولمه مشدر » - اکر برکیمسه یه التحاق ایتک استرسهک صوفیلره التحاق ایت؛ زیرا اونلر فنا ایچون هر نوع معذرتیه مالیکدرلر وانی اونلرك نظرند قیمتلی دکلدر ، او قدرکه اونلر سنی ایملکدن طولانی یوکسهکه چبقارمازلر « سوزلرینک افاده سی قسماً اهمیت مخصوصه یی حائر قیمت وقوتددر . مشارالیهک ملامتیلکک مؤسسی اولدیغنی بیلیمسه ییک سوزلری طولانیسیله شخصندن بو قدر فضله بحث ایتزدک . طریقنده کی خصوصیت ، اسلامیتک بزم قطعی اوله رق سویله دیکی کی ، اعمالک استحقارنددر . و بو خصوصیت - تمامیه مثبت بر افاده ایله اکمال ایدرسهک : مردود کوریلان افعالک قصدا ارتکابی ملامتیلکدن عمومیتله اکلشلمه سی معتاد معنایه کوره ملامتیلکی افاده ایله مکده در .

حجوری ص ۱۸۳ [وفريد الدين عطارک تذکره اولیاسی (نيقولسون طبعی) ح ۱ ، ص ۳۳۴] طرفندن نقل ایدیلن حمدونه عائد حکایه نک بوراده قطعی ارله رق اشارت ایدلمی ایجاب ایدر ؛ زیرا بو حکایه یالکزر حمدونک طرز حیاتی حقنده معلومات ویرمکه قالمیوب یشادینگی محیط فکری یه ده بر نظر عطفی ممکن قیلار . بو حکایه ده « فتوه » نک معروف مثلرندن « نوح العیار » ایله وقوعبولان بر تصادف ایضاح ایدلمکده در . عیار ماهیتلری حقنده کی استیضاح اوزرینه کندیسک و حمدونک جوانمردیسی آیریورکه فتوددن آیری برشی دکلدر : اونک جوانمردیسی صوفی کسوده سنی طاقنه رق قوانین الیه یه مطلق اوله رق اطاعتدر . حمدونک جوانمردیسی ایسه بوکسوده دن فراغت اولوب حقه قارشى اطاعت معنویه نک درونیلکنده در .

حمدون زمانده نیشابورده « فقیان » تصادف ایدیورز . نوح بوراده خارجاً صوفی اوله رق میدانه حقیقه مشدر . فقط عمومیتله « فقیان » لرك بلاتردد صوفی اولم دقلرینی اسکی حکایه لر دن بیلورز . شوراسی واضحاً تقدیر اولنه بیلرکه بونلر ، تشکیلاتلرینک طاغنیقانی ویا طوپلیانی و ماهیت یقینیه لری حقنده هیچ بر معلوما تمز اولم دینگی شبهه سز اولان خصوصى بر جمعیت تشکیل ایتمشلردر . نوحک ثابت لقبی اولان « عیار » کلمه سنک سرسری حیدود معنالرینه کلدیکی وبا خصوص [القشیری ص ۱۲۳ ، س ۱۰] عیارک عین زمانده « رأس الفقیان » تسمیه ایدلدیکی دوشونیلرسه بونلرك منسوب اولدقلری طبقه اجتماعیه حقنده بر فکر ایدنمک ممکن اولور .

(۱) برنجی طبعده کی سلطان برینه یازمه ده شیطان .

بوفتوہ اخیلرینک نیشابورده کی صوفیلکه اجرای تاثیر ایتدیکی ممکن کوروله بیلر .
 فقط اخیر بزم ایچون او قدر وضو حدن عاری ، صورت تشکلی بزه او قدر مجهولدرکه
 هرشیدن اول بو خصوصده کی عجز می اعتراف ایتک مجبوریتندیم .
 نیشابورده صوفیلکک درام تشکلی حقنده ابو حفص الحدادایله حمدون القصار اسملری
 پک معنیدارد . ریاضتچی صوفیلردن مرکب قوتلی برنسل بوایکی ذاتی تربیه لری خصوصنده
 مودول اتخاذا ایتشلدرد . صوفیلکک انکشاف مستقبلی حقیقه بوایکی ذات طرفندن
 اولدن چیزلشمیدر ؛ یوقسه طلبه لری کندی سنی ذاتیلریلایمی بو خصوصده عامل اولمشلدرد
 شیمدی یه تدرا کلاشیلاماشدر . ایکنجی شق هر حلد بالخاصه [شعرانینک افاده سنه نظراً
 ح ۱ ، ص ۷۴] نیشابورده کی صوفی طریقتک مؤسسای ابو عثمان سعید بن اسماعیل الحیری
 - نیشابورک الحیره محله سنددر . - ایچوندها واسع مقیاسده واقعدرکه مشارالیهک مؤسسک
 حقنه ابو حفص دندها آز مالک اولدینی ادعا ایدیلر . قشیری یه کوره (ص ۲۲) ری
 قصبه سنه منسوبدر . شاه الکرمانی یه [وفاتی ۳۰۰ دن اول] [۱] ویحی بن معاد الرازی یه
 التحاق ایتشدر . متعاقباً شاه الکرمانی ایله برلکده نیشابورده ابو حفص الحداده کلهرک
 اونک یاننده قلمش وکندیسندن استفاضه ایتشدر . ابو حفص آکا کریمه سنی تزویج
 ایتشدر . ۲۹۸ سنه سندم وفات ایتشدر . الانصاری بو تفصیلاته علاوه ایدیور : «مزاری
 تیسابورده ابو حفصک مرقدی یاننده اولدینی معلومدر و مقبرنده یا غمور ایچون دعا ایدرلر»
 ابو نعیمه استناداً [وفاتی ۴۳۰] مدفون بولندینی محل حقندهدها اطرافلی ایضاحات ویرهرک
 هزارلرک الحیرا قبرستاننده بولندیغنی سویله یور .
 ابو عثمانک ابو حفص دن چوقدها معلوماتلی اولدینی کورونیور . عثمان قدرت تجریریه یه ده
 مالک ایمش . صوفیلکک وجد واستغراقه عائد جهتنک احتمالکه ابو حفصه نظراً دهاضیف
 اولشی بو حقیقه توافق ایدر . بوکا مقابل ریاضت جهتی اوندهدها قوتله محسوسدر .
 Jammertal نظریه سنک [۴] انموزج مثیلدر : حقیقی صوفینک حیات نفسانیه سنک موافقت
 اصلیه سنی اونک ایچون حزن در . بو کیفیت اونی ، بعض خصوصاتده بالواسطه تحت تاثیرنده
 قالدینی شبهه سز اولان ابو حفصه یاقلاشدیرمقدمدر . صوفینک حیات سرسریانه سنی ابو
 حفص دندها آز رد ایدر کورونمکدهدرکه - کندی طرز حیاتی بونی هرشیدن اول

كوسترر - دها بسيط اولان استاد ، قانون ايله مقيد اولمقدن قورتيه مديني حالد كنج شا كرد
دها الاستيقي حركت ايدمرك حمدونه باقلاشيور . [باقكر : دفتر ۲ ، ص ۸] ابو عثمانك
طبيعتي چوق مغلقدى . اجرا ايتديكي پك بيوك نفوذنى ايسه فوق العاده عزمنه ساحه تجلى
اولان كنش افق تفكرينه مديوندر .

ابو عثمان استتنا ايدبايرسه ملامتيلكك دور تهرنده منحصر آ و تخصيص ابو حفصك
تأثيري آلتنده اوله رق صوفي ترجمه حاللرند كوستريلن مشهور صوفيلر يك چوق دكلدر .
شعرانينك ذكر ايتيش اولديني [ح ۱ ، ص ۸۶] فقط اسمي پك نادر كچن ابو عبدالله الشجرى
نام ذاتن باشقه برطاقم ذوات دها موجود در كه عين زمانده حمدون ايله ديكر لر ينك طابه لرى
اوله رق تلقى ايدلمكده در . بو كيفيت قطعياً كوسترر كه ابو حفص مكنتي يكديكر لر ينه ضد
دكلر مش . سلانيك اسنادنده تصادف ايديلن محفوظ بن محمود النسابورى [۱] بو صوفيلره
منسوبدر . بو ذوات ابتدا ابو حفصك مريدى تلقى ايدلمكده اولوب ابو عثمان و حمدون القصارك
رحله تدريسنه داخل اولمش و آريجه قصارك استاذى اوله رق ذكر ايديلن سلمان [ياخود
سلام] الباروسى و على النصر آباديدنده درس كورمشد . ۳۰۳ ويا ۳۰۴ تاريخنده
مسقط رأسنده وفات ايدرك ابو حفصك ياننه دفن اولنمشدر .

ابو حفص ايله حمدونك مشترك طلبه سي ابو على محمد بن عبد الوهاب الثقفى [۲] ده اهمم
بر شخصيتدر . عالم بر فقيه اولان بو ذوات بالاخره كندى سايه سنده نيشابورده شهرت
قازانان صوفيلك لهنه ، حائر اولديني علوم و فنوندن كاملاً تجرد ايتمشدر . سلانيك رايلىرى
سلسله سنده بو ذاتك اسمنه اولجه تصادف ايتمشك . ۳۲۸ تاريخنده وفات ايتمشدر .

عين زمانده حمدونك خصوصى طريقى ده مستقلاً توسع ايتدى . بونك اك كبار
رجالندن برى ده ابو محمد عبدالله (شعرانى : ابو عبدالله محمد) بن منزل (۳) در . شعرانى
بو ذاتك طريقتنك حقيقى ملامتى طريقى اولديني سويليور ؛ زيرا « ابن منزلك ياپديني
كى باشقه هيچ بر كيمسه حمدوندن طريقته در عهده ايتمه مش » [شعرانى ح ۱ ، ص ۷۲]
بو ذاتك آريجه ده ابو على الثقفى طرفندن ده طانديني شعرانى سويليور ؛ عالم بر ذوات اولوب
محدثندن اوله رق كسب اشتهار ايتمشدر . ۳۲۹ ويا ۳۳۰ تاريخنده وفات ايتمشدر . مؤخر

(۱) شعرانى ح ۱ ، ص ۸۶

(۲) قشبرى ص ۳۱ ؛ شعرانى ح ۱ ، ص ۹۱ ؛ غولديسهر شرق جميتى مجموعه سي ۶۲ ، ص ۶

(۳) قشبرى ص ۳۱ ؛ شعرانى ح ۱ ، ص ۹۲ .

صوفی ترجمه حاجیلرینک کندیسندن روایت ایتدکلری سوزلرک هیچ برخصوصی چاشنی نی،
حائز اولمیه جفی شبهه سزدر . هر هانکی بر صوفینک سوزلرنده نهایت هر هانکی بر (دعوی)
و (ریا) یه قارشى مجادله ایتدیکی کورولمشدر .

براز اولده کورمشدک ابو حفص ایله ابو عثمانک مشترک طلبه لره مالکیتلری همان همان
طبیعیدر . بونلر آردسند از جمله ابو محمد (یاخود جعفر) عبدالله بن محمد المرتعش (۱)
تمایز ایتمشدر . بو ذات برروایتده حیره لی و برروایتده نیشابورک ملک آباد محله سندن ایمش .
مملکتنده قالمیه رق - احتمالکجه جنیدک [۲] شهرتیه منجذب اوله رق - بغدادده هجرت واوراده .
۳۲۸ تاریخنده وفات ایتمشدر . بو کیفیت نیشابور صوفیلکنک و قتیله اسلام ساحه سنده
پک زیاده تعمم ایتدیکنی کوستریور . واقعا بویکی بروقه دکلدز زیرا صوفیلک اسلامیتده
دها ابتدادن بری بین الملل ماهیتده ایدی . فقط هر نه اولورسه اونک نیشابور مکتبک
بیوک مؤسسسلرینک ، طلبه لری دلاتیه معلوم و معین یوللردن اسلام دنیاسنک سائر
منطقه لرینه ده داخل اولدیغنی کوسترر . بو مناسبتله نیشابورده منسوب اولان ابو حمز الخراسانی
سانی یی ده تخطار ایدلم . بغدادلی اساتذمه التحاق ایدرک اسلام دنیاسنده چوق طولاشمشدر .
۲۹۰ تاریخنده وفات ایتمشدر [۳] .

ابو حفص دن بشقه ابو عثمانی ده المرتعشک استادلری میاننده صایه رق نیشابور صوفیلکنک
وسعت انتشارینه ال بیوک عامل اولان ابو عثمانک مکتبته نقل کلام ایدیورز . ابو عثمان مکتبته
منسوب اولانلرک صر هسینه کوره ابو حفصک ده تحت تأثیرنده قالدقلى اولجه کوردیکمز کبی
حیره شایان دکلدز . مثلاً نیشابورک بیوک شیخلرندن ابو جعفر احمد بن حمدان ایشتدیکمز
کوره حیاتنک صوک پکرمی سنه سنن مکه ده کچیرمشدر [وفاتی ۳۱۱] (۴) .

[۱] قشیری ص ۳۰ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۴۰

[۲] قشیری ص ۲۲ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۷۲ ؛

[۳] قشیری ص ۳۰ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۸۸ . — شعرانی مشار الیهک احمد بن حنبله -

منسوب صوفی رجالندن اولدیغنی سویلیورسده ده ابو حمز البغدادی البراز ایله قاریشدیریور [باقکمز :
قشیری ص ۲۸] بو کیفیت شعرانینک حائز اعتماد اولدیغنی خصوصنده پک مساعد برشی دکلدز .
مشار الیهک ابو حمز البغدادی البراز حقنده کی مقاله سنه باقکمز (ص ۸۵) بومقاله ده ابو حمز الخراسانی نک

بیو غرافیسنه عائر پارچهل قاریشمشدر .

[۴] شعرانی ص ۱ ، ص ۸۸

ابو عثمانک طلبہ لری میانندہ ۳۲۰ سنہ سندہ وفات ایدن [۱] ابوالحسن محمد بن سعید
الوراق ویاخاصہ ابوعثمانک صوک طلبہ سی اولوب ۱۶۶ تاریخندہ مکدہ وفات ایدن [۲]
سلامینک پدری ابو عمر اسماعیل بن نجیدالسلامی بی ذکر ایتلیدر .

اولجہدہ کوردیکمز کی نیشابورلی بیوک صوفیلر زمانندہ جنیدک بغداددہ کی طریقتنک
شہرتی پک زیادہ یاییلمش ایدی . رؤسادن بر چوقلری واک کبار استادلر کرک جنید وکرک
ابن عثمان نزدندہ یان یانہ عین مکتبہدہ یتشمشلدردر . ابو عمر و محمد بن ابراہیم الزجاجی [۳] ایله
- کہ بو ذات ۳۴۸ تاریخندہ کذلک مکدہ وفات ایتشدردر - نیشابورلی ابو (عبدالله) محمد
(بن) (عبدالله) الرازی الشعرانی [۴] - کہ ابوعثمانک اک ایلری کان طلبہ لرنندردر - بو
میانندہدر . ہر ایکسی دہ نیشابور شیخلرندن اولان ابوبکر محمد بن احمد بن جعفر النشاربوری
[۵] - کہ قنودنک باشلیجہ مثلرندن اولوب ۱۶۰ تاریخندن اول وفات ایتشدردر - و ابوالحسن
علی بن بونداز [۶] ابوعثماندن درس کورمشلدردر .
اللہ ایتدیکمز معلوماتہ نظر آ برنجیسی یعنی ابوبکر محمد بن احمد بن جعفر النشاربوری
- منحصر آ ابوعثماندن ، دیکری ایسہ ابوعثماندن ماعدا محفوظدن و بغداد ، سوریه و مصر
شیخلرندن درس کورمشدر .

طوسک بیوک شیخلرندن ابو عبدالله محمد بن محمد الروکندی (۷) [وفاتی ۳۵۰] کی ابوعثمانک
طلبہ لرندن بعضلرینک شہرتی خارجه یاییلمش در . شہر تشعار استاددن تعلم ایچون خارجدن
نیشابورہ قابلیتلی صوفیلر کلدیکی محمد بن عیسان لیسوی [۸] طرفندن قطعیتلہ بیان ایدلمکدہدر .
خراسان قتیانلرندن اولوب ۳۴۸ دہ وفات ایدن ابوالحسن علی بن احمد بن سہل البوشیخی [۹]
ایچون دہ عینی شیخی تخمین ایدمیلر . مشارالیہ اوزمان بر حیات اولمدیغی حالده کری بہ

[۱] شعرانی ح ۱ ، ص ۸۷

[۲] قشیری ص ۳۴ : شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۲

[۳] قشیری ص ۳۳ : شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۰

[۴] قشیری ص ۳۳ : شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۲

[۵] شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۶

[۶] شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۶

[۷] شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۶

[۸] شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۰

[۹] قشیری ص ۳۴ : شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۳

براقدینی شهرتی سایه سنده همان کندیسوی درجه سنده مشهور اولان ابو عثمان سعید بن سلام المغربی [۱] بی کروان طرفلرندن نیشابوره جابه موفق اولمشدر. درس کوردیکی استادلر میانده ابو عمر الزجاجی واردی . ۳۷۳ تاریخنده نیشابورده و ذات ایدرک همنامی اولان ذاتک یاننه دقن ایدلدی . صوک ارزوسی اوزرینه فقیه ابن فرق [۲] نمازینی قیلدی .

کوریلپورکه نیشابورک اهمیتتی اولسه اولسه بالواسطه نیشابور مکتبی ایله مناسبتده بولنان صوفیلری جذب ایدیوردی . فقط ۳۴۰ سنه سندن صکره بوشهرده و ذات ایدن ابو بکر الطمستانی [۳] ایله بر مدت نیشابورده و عا ایدن و ۳۴۰ تاریخندن صوکره سمر قندده و ذات ایدن ابوالعباس احمد بن محمد الدیناوری [۴] ایچون بویکیفیت وارد دکلدی .

حقیقی نیشابور مکتبی ایله مناسبتی اولان دیگر بر ذاتی ، صوفی سلسله سنده مهم بر شخصیت اولدینی ایچون بوراده ذکر ایدلم ؛ اوزات : ابوالقاسم ابراهیم بن محمد النصر آبادی [۵] [وفاتی ۳۶۹] جنیدک طلبه سی شبلی استادلری آره سنده ایلمک صفده بولنمقده در . فقط بوندن ماعدا المرتعشده بو استادلر میانده داخلدر . مرتعش ، سلامی ایله برابر قشیرینک حقیقی صوفی استادی تلقی ایدیلن ابوعلی الحسن الدقاقک [وفاتی ۴۰۰ و یا ۴۱۲] [۶] استادیدر .

ابو حفص و ابو عثمان ناملری ایله کسب تعارف ایدن نیشابور صوفیلکینک اساس طریقتندن ماعدا برطاق قوللر دعا موجوددرکه بوقوللری دار معناسیمله ملامتیلکک اسمیه یادایتمک عادت اولمشدر . بوشجره داخلنده ابوعبدالله محمد بن احمد بن حمدون الکراک [۷] ذکر ایدیله بیلیر . بو ذات ابو علی الثقفی ایله ابن منزلک و ده ها دیگرلرینک طلبه سنیدر . سوزلری ملامتی نقطه نظرینی واضحاً کویسترر : « اعمال صالحه یی کتم ایتمک اعمال سیئه یی کیزله مکدن ده ایدیر » .

[۱] قشیری ص ۳۵ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۴

[۲] شرق جمعیت مجله سی نومرو ۵۲ ، ص ۴۹۱ و ۴۷۶ ؛ نومرو ۶۲ ص ۱۳

[۳] قشیری ص ۳۴ ؛ شعرانی ج ۱ ، ص ۱۰۴

[۴] قشیری ص ۳۵ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۳

[۵] قشیری ص ۳۵ ؛ شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۵

[۶] قشیری ص ۳۰ ، شعرانی ح ۱ ، ص ۸۹

[۷] شعرانی ح ۱ ، ص ۱۰۷

نیشابور . ملامتيلکنک يوكسهلديكى محيط حقناه عمومى بر فکر ويره بيلمک ايچون
بو خلاصه كافى کابر ظننديم .

۶ . ملامتيلکک دين تاريخى اعتباريله تدقيقى

سلامى ملامتيلکنک اساس اعتباريله تپيک نیشابور شکلندن باشقه برشى اولمديعى
صوک ايکي مبحث مقایسه سندن آ کلاشه قدردر . تماميله ميستیک - رياضت ساحه سنده
اولوب مبدأده کی بيوک نیشابور صوفيلرينک اسمزيله تمايز ايتمکده در . ابو حفص و ابو
عثمان واقعا صوفى تراجم احوالى يازانلر طرفندن دار معناسيله ملامتيلر زمره سنه ادخال
ايدلمه مشدر؛ فقط حمدون القصار عموميتله ملامتى طريقتنک مؤسس اوله رق تلقى ايدلمکده در .
طريقت اصوللرنده واضحاً مرئى اختلافه رغماً هر حالده ايلک زمانلرده يکديکرييله متضاد
دکلردى . صيق صيق حمدونه مراجعت ايدلمسى کيقتى ملامتى نامنه قونوشمق ايچون سلامى يه
غير قابل اعتراض برحق تاريخى بخش ايدر .

سلامينک مطالعاتنک محراقنى تشکيل ايدن ريا ايله مجادله فکرى ، اگر حمدون ابن
منزل - منزلک طلبه سنى ده در خاطر ايتملى - کي حقيقى ملامتیه مؤسسيلرينک متداول سوزلرى
بو خصوصده بر حکم ويرمکه مساعدسه ، بو طريقتنک دستور عزيمتنى تشکيل ايدر . ذکای
بشرى اک چوق شاشيرتان ، حد ذاتنده معقول بر فمکرک يالکيز افراط ايله بر طرفلى
اوله رق تصوريدر . حد ذاتنده سالم اولديغى حالده يالکيز معناسز اوله رق تجريدى طولاييسيه
مشثوم اولان دستورک انسانلردن خوف ايتمک وتبصيص ريا کارانه ايله مجادله ايلمى اولديغى
آشکاردر . شايان استحقار بر يشايش ماسکه سى آلتنده قدسيتنى صاقلامق ايچون صرف
مساعى ايتمک هر حالده دفته شايان بر ضلالتدر . بو کوستريش جدى تلقى ايدلديکى تقديرده
ديکر تعبير ايله مدح و ذمه لاقيد تمیز بر موجوديتک مستحق اولمديغى حقارتلره کنديغى
معروض قيلمى و آيريجه رياتلقى ايدلمسندن احترازاً معاملاتدن اجتناب ايتمى کي حمدونک
تمثيل ايتديکى دستور بنى نوعى طرفندن شخصنک هر درلو حقارتلرينى جبراً اوزرينه جلب
ايدمکچکندن بو ضلالت پک فنا نتيجه لره منجر اولور ؛ چونکه وجدلى صوفى هر نوع
حفيف حکملرک شخصندن اوزاق طوتولمى تهلهکه سته معروضدر . ايسته ملامتيلک موضوع
بحث اولنجه کوزه چارپان بو نوع ضلالتلرک موجوديتيدر . هورتهنک : Beiträge Zur

Kenntnis des Orients [ح ۱۲ ، ص ۸۰ و متعاقب] عنوانیہ شرق حقنہ یازدیغی اثرده شعرانیدن نقل ایتدیکی دها مؤخر عصرلره عائد برطاقم ذوات بو طریقتک انمودجی مثلرینی تشکیل ایدر. هارتمانک «اسلام شرق» آدی اثرنده - ح ۱ ، ص ۱۴۷ و متعاقب - یزه طانیتدیغی تورکستانلی بر شخصیت قدسیه ده بو ذوات میاننده بولنقدده در. بوکی شخصیتلره عائد حالات اکثریا ناموسکارانه خو وارده لق دیمک اولان «اباحیه» دن همان هیچ تفریق اولنه می. ر. بونلرک شیپه سز مختلط و متحول شکلری واردر. بن بونک بختمزہ تعلق اولمادیغی فکرندیم. جنتک الوهیت ایله تماس ایچون بر اشارت اولدیغی حقنہ پک متعمم نقطه نظر، عملی ملامتیلکه دروناً قرده شدر. جنت حقیقی ویا خیالی اولمش اهمیتی یوقدر هرایکسی ده مجذوبک دوشدیکی حالت هیچ ده یکدیگرینه قاریشیر. طبعی درکه ملامتیلکک تفسخ ایتسیله ریا مفهومی دها وخیم و برباد برشکه کیرر : بالخاصه موجب کفر حرکاته قدسیت عطف ایدلمسی کبی .

لامتیلرده بارز اوله رق نظره چارپیوب تالی درجه ده مؤثر اولان ریانک ضدی اخلاص دستوری قطعی اسلام موضوعه سیدر. بو دستور اهل سنت عندنده نظری توحیدک عملی بر صورتده اکمالی دیمکدر. بو حکمدن ده ملامتیلکک تطبیقاتده بتون ضلالتارینه رغماً خالص اسلام تظاهراتی اولدیغی سویله مک ایسته دیکمز آ کلاشلما ملیدر . پک چوق دفعه لر عقد و اشارت ایتدیکمز کبی بو غریب ولیر ، ایلک قرنک بعض عوامی فیلسو فلرینه شاشیرتجی بر مشابہت عرض ایدرلر . قاموس الاعلام صاحبی معاصر مزسامی بیله ملامتیلری حکمای کلیون ایله مقایسه ایدیور . صوفیلکک بعض نقطه لرندہ حقیقتاً کامیون مسلککک یاشادیغی محقق اولدیغی اوروپالیر طرفندن متعدد دفعه لر بیان ایدلمشدر . [دهر اسلام مجموعه سی ، ح ۶ ، ص ۵۵ ، نوطه ۱۱] غولد تسهیر «تقریرلر» ندہ

ص ۱۶۹ ملامتیلکک ماهیت خصوصیه سنی مسلک کلییه ارجاع ایدیور . بوراده بر آرز توقف ایتک پک فائده لی اوله جقدر . غولد تسهیرک مصرأ ادعا ایتدیکی وجهله کلی لک یالکیز خریستیانلق واسطه سیله اسلامیتہ کیرمش اوله بیلیر . رایتسه نشتاین ، Reizenstein ک : Hellenistische Wundererzählungen ص ۴۲ نام اثرنده مسلک کلی نک خریستیانلرک ریاضیت مسلکندہ یاشامقدہ بردوام اولدیغی قناعت بخش بر صورتده اثبات ایتکده در . ملامتیلکک مختلف تظاهراتی اوله بردفعه خریستیانلقدہ کی مماثل تظاهراتی ایله قارشولشدیردقدنصکره بت پرستلکده کی اساساتی تدقیق ایتک زحمته دکر .

صوفیلکده تصادف ایتدیکنز کی ره بانلقده ده بونک مختلف انعکاساتک موجودیتی شبهه سزدر . سلامینک تفصیل ایتش اولدینی کی صوفینک ریایه دشمن اولسی یوزندن معاملات قدسیه سنی کیزله سی کیفیتی رایتسه شتاین ک تدقیق ایتدیکی بر صره دور قدیم ریاضت تاریخلرنده بارزاً موجوددر : [نوطه : ۲ Hellenisitische Wunderzherälungen] Historia Lauriace دن آلنان « جوجه لر مناسترنده کی پسپایه قیز » حکایه سنده [رایتسه شتاین عین اثر ص ۷۵ و متعاقب] مقدس اولان با کره کندیسنی مجذوب و احمق کی کوستردیکندن مسئله نک حقیقتنی بیلمینلر طرفندن تذلیل و استحقار ایدیلردی . یک چوق تدقیقاته معروض قالان سوریه حکایه لرنده کورونشده فحشه منتسب اولان فقط حقیقتده تمامیه عقیف و مقدس بر حیات کچرن تهوفیلوس و ماریا کی مشهوردر : [رایتسه شتاین : عین اثر ص ۱۴۰ ، نوله که شرق طاسلاقلری Orient-Skizzen ص ۳۷۴ و متعاقب . بو حکایه لر سلامی یه کوره ملامتی ماهیتی عرض ایدن عینی خصوصیتی حائردرلر . ملامتی ده طریقتنه مخصوص لباسی طاشیمقدن صرف نظر بالعکس دینی نقطه نظر دن شایان استحقار برمسالکه عاڈ برقیافت طاشیمقددر . جویزی دن نقلاً نیقولسون [ص ۱۱۹] احمد بن حجر ویه نک ملامتیلکک تمثالی اوله رق عسکر قیافتنده کزدیکی حکایه ایدیور . ملامتی مجرم کی کورونمکی وعابد بر صوفی کی معاملاتده بولنخی « سوده » [اثر مرک ایکنجی بخشه باقکنز] .

بوراده خریستیان و مسلمان ذهنیتی آره سنده برفرق کشف ایتک اصلاً ممکن دکلدر . فقط مقایسه لی دین تاریخی نقطه نظر دن حکم ویرمک ایچون ممکن اولدینی قدر ظاهری شکلرینک ماوراسنه رجوع ایدرک موضوعه لری تدقیق ایتک هر حالده پک موافقدر . بو خصوصده خریستیانی مثاللردن نتیجه چیقارمیه جگم زده شبهه بوقدر . بو ذکر ایدیلن حادثاتده نفسنی تذلیله چالیشمق ریاضتک غریب برشکلی کی کورونه بیلیر . فقط شوراسی حقیقتده دما یاقین درکه بوشایان دقت حرکت روحک الله ایله اولان مناسبتنک کندیسنی ایله حق آره سنده برسر اولدینی فکرینه استناد ایدر . بو فکر ، اعتراف ایتلی که مکمل خریستیانلغه عاڈ برفکر ، فقط عین زمانده برصوفینک ، برسلامینک ده فکری درکه اساسده اخلاص دستورندن باشقه برشی دکلدر . دیمک اولیور که بزه بیچاره دکلسه بیه پک غریب کن دین تاریخه عاڈ بو حادثه خریستیان و مسلمان دائرة تفکرندن پک کوزل آکلاشیلور . بو آصاهرات هرایکی دین آره سنده مستقلاً تکامل ایتش اولمیدر . حقیقته یقین کورلسه

دخی یو احتمالک علیہندہ سویلیہ جک، پک چوق سوز یوق در . اسلامیت و خریستیانیئت ده مشترکاً طانیدیغمز بو حقیقتک خریستیانلقدن اولکی دورہ یه عائد اولدیغی حقندہ کی رایتسہن شتاینک کشفی بزى تمامیلہ شاشیرتیور . الہ کجیردیکی پریشان بر پاپیروس پارچہ سندن فوق العادہ مهم بر متن وجودہ کتیرہن مومى الیہ بومتنک محتویاتی شویله ایضاح ایدیور :

« برذاتہ تصادف ایتمش : بو آدم معین دینی ویا فلسفی بر طائفہ یه منسوب ایتمش . بوذات فحش و سفاقتہ کی حدود سز طاشقنلغی الیہ معروف اولدیغی قدر فوق العادہ بر اجتناب ایچندہ صافیتی محافظ ایدیور ایتمش » [رایتسہن شتاین ، عین اثر ص ۱۲۷] بو عجیب طرز تفکر کرک مسلمانلق و کرک خریستیانلق نقطہ نظرندن نہ قدر ایی ا کلاشیلرسہ ا کلاشیلسین بو فکرک مختلف دین ساحہ لرندہ انتشاری حقندہ تاریخی مناسبتلری تدقیق ایتمک بووقعہ بزى سوق ایدر .

عین زماندہ چوقدن ا کلاشلماز بر حالہ کلش فقط غیر مشعور بر صورتدہ اجرای تاثیر ایدن خصوصی مہیتدہ دینی بر موضوعہ نک - اخلاصدن ماعدا - بوایشدہ علاقہ دار اولدیغنه احتمال ویریلر . عینی حادثہ نک بو قدر مختلف ساحہ لرندہ ظہوری یالکز اولجہ موجود مشترک دینی - الہی اساس الیہ قابل ایضاح اولمقلہ برابر بو قدر غریب قاعدہ اساسیہ حیاتک چوقدن زوال بولان دور قدیمدن خریستیانیئتہ واورادن اسلاملغہ داخل اولمسی پک زیادہ شایان دقدر .

زاتیسہن شتاینک بزہ قراندیردیغی اکسیک پارچہ لر دن استحصال ایدیلن ملاحظاتی دہا اطرافلی صورتدہ اوکر نمک بزم ایچون تقدیر ایدیلمیہ جک بر قیمتی حائر در . فقط بزبورادہ بوزکله آیریجہ مشغول اولہ میہ جغز . فقط ہر نہ اولورسہ اولسون مسلك کلہ یه عائد عالم فکرینک اساسی بو مسئلہ یی ایضاحہ کافی دکدر . بورادہ دیگر بر احتمالدن بحث ایدہم :

خرستیانلقدہ و مسلمانلقدہ قطعی بر دینی موضوعہ مشاہدہ ایتمشدک ؛ عجبا عینی حادثہ خریستیانلقدن اولکی دوردہ کذلک اولویتلہ دینی اساسلردن می کلشدر ؟

زاتیسہن شتاینک یالکز بت پرست دورینہ عائد خصوصات حقندہ مکملآ ایضاح ایتدیکی خریستیانلقدہ کی ریاضت تاریخی تدقیقہ دوام ایدرسہک بر طاقم حکایہ لرندہ قدسیتک یوقاربده ایضاح ایدیلن فکرہ تماماً مخالف اولہرق معلوم اولمقلہ مقید اولدیغی ذہنیتی بولندیغی کوریرز . « رایتسہن شتاین عینی اثر ص ۷۶ ، نوطہ ۲ » ینہ historic Lausiace دہ مندرج اولان سہراپیون حکایہ سی کی بعض حکایہ لر بزہ بالخاصہ غریب کلیر . بو حکایہ دہ سہراپیون ، آرقہ سندن تمامیلہ چیپلاق اولہرق سوقاقلری دولاشمغہ بر درلو قرار ویرمدیکندن طولای رومادہ مقدس بر باکرہ یی ریاضت خصوصندہ کی ادعاسندہ

مغلوب ایدیور . « راتیسنه شتاین عینی اثر ص ۶۶ ؛ عینی مؤلفك ایستوریا لاوزیا قاص
 ۶۸ ، بونلر خرستیان ادبیاتنده تک دکلدر . حتی مخرف انجیل ادبیاتنده داخل اولمشدر .
 [راتیسنه شتاین عینی اثر ۶۷ ومتعاقب] بونده دها فضله دینه استناد ایدلمشدر . راتیسنه
 شتاین ، خرستیانلغه عائد وثائقده دور قدیمه عائد اخلاق موعظه لری بقیه لرنده طوغریدن
 طوغری یه ادبی مناسبتلر بولمغه موفق اولمشدر . فقط بوبقیه لری دینی موضوعه لری قارشوسنده
 حکم سزدر . خرستیانلغده لیبرتن = خوارده لق ظهور ایتدیکی زمان آرتق طبیعت
 وقانونك نزدنده هیچ برحکمی قائمه مش اولان مخلیه الهوا آلتی شعوری ایله کندی کندینی
 ایضاح اید . عینی شی اسلام تصوفنده موجود اولان و اکثریا ملامیه مربوط و ممزوج
 اولمقله برابر اساس اعتباریله آیری برشی اولان « اباحه » مسلکی حقنده ده تمامیه وارددر .
 سه رایون حکایه لرنده ده غرابت و تحفلی در حال میدان چیقدیگی کبی خرستیانلغده ده نظر
 دقتی جلب ایدن بو رواقی وکلې موضوعه لری اسلامیتده عوامی وجد و مراقبه و تصوف
 خصوصنده مهم عامللر اوله رق ظهور ایتدیکنه قطعاً اینانه مم .

خرستیان و اسلام دین ساحه لرنده کی حادثه لری طوغریدن طوغری یه آنتیسته نه ارجاع
 ایتك شبهه سز کیسه نك عقلندن کچمز . فقط خرستیانلق و مسلمانلغده کلې عنعنه نك دوامندن
 بحث ایدلدیکی زمان یکی فیثاغور مناقشه قلمیه سی آرقه سنده مؤخر کلیوئی دوشونمك پك طبیعی در :
 یاری چپلاق مجذوبلر که کاه غیر مشروع حرکتلر بله آخرتده نیک و بد نام فیلسوف اولمق
 ایستلر ویا ناصح اخلاق صفتیه انسانلره صوقولورلر کاه صاحب کرامت اوله رق الهی بر
 شهرته نائل اولورلر ویا نیم الهی بر حرمت اکتساب ایتکه چالیشیرلر . بو آداملر ارتق
 ساده جه یونان فاسفه سی مثللری دکلدرلر ؛ بلکه دها زیاده اعتقادات دینه مثللریدرلر .
 فلسفه ایله برلکده ظهور ایدن بو دینی فکر هر حالده قوتلی صورتده شرق چاشنیسنی
 طاشیور [راتیسنه شتاین ص ۴۳ و ۷۰] خرستیانیتده و تمامیه اسلامیتده کلې عنعنه نك
 دوامنی قبول ایتدیکی زمان فکر محجه نظر مزه مؤثر اولارق چارپان شی یونان فلسفی ذهنیتی
 دکل بالعکس دینی شرق ذهنیتی در .

بو دینی ذهنیتی تام بر صورتده تعینه هیچ اولمازسه شمیدیلک معلوماتمز کافی دکلدر .
 راتیسنه شتاین اول امرده بونده مصر تأثیرینی تصور ایدیور و هیچ اولمازسه مؤخر
 کلیوئی حقیقته قریب اولارق بونده بولیور . بونکه برابر مسئله نی اجتنابکارانه تدقیق
 ایتك خصوصنده کافی درجه ده احتیاطکاردر . وبونده ده شبهه سز حقلیدر ! شرق مسلک

کلیسی بتون یکی کشفیاتہ رغماً هنوز قطعاً واضح دکدر . اسلام ساحه تدقیقاتی ایچون
هیچ اولمازسه دها دیگر دین دائره لرینی تدقیق لازم کلیر رایتسهن شتاینک خرسیتیانلغه
عائد وثیقه لرده کی ایضاحاتی احتمالکه حجورینک (نیقولسون ص ۱۲۰) احمد بن خجرویه نک
زوجه سی فاطمه حقنده کی حکایه سی ایله مقایسه ایدیله بیلیر . فاطمه ، قوجه سنک آرزوسنه
رغماً ابوزید البسطامی ایله بلا احتراز سربست کوروشیوردی . فاطمه نک اللرینک قینالی
اولسنی برکون ابو یزید کورونجه یه قدر بو ملاقات دوام ایتدی . بسطامی اونک بر قادی
اولدیغنی کوردیکی آندن اعتباراً لاابالیلکه نهایت ویردی . بو حکایه ملامه نقطه نظری ایچون
مثال اوله رق النمش اولمادیغندن هانکی نظریه یه استناد ایتدیکنی اراشدیره جق دکدر
ملامتیلکک بالخاصه بوزولمش شکلنده تطبیقاتنده شرقده - شهسز بالکسر اوراده دکل -
جنت و قدسیت مفهوم لر یله علاقه دار اولدیغنی درخاطر ایتلی یز [des Marabouts ci Douité
اثرینه باقیکنز ص ۷۰ و متعاقب پارس ۱۹۰۰] مسئله نک اهمیتنه رغماً بوسلسله نک تفرعاتی
تعقیب ایتمکدن فراغت ایدیورم و وقعه نک تثبیتی ایله اکتفا ایدیورم . مع مافیه بوراده
احتمالکه پک اهمیتدن خالی اولیان برخصوصه یعنی ملامتیلکک وطنی مسئله سنه کچیورم .
خراسانک ترکستان ایله برابر صوفیلکک انکشافنده بالخاصه ایلك صفده بولندیغنی بیوک
بر قسمی خراسان منبع لرینه استناد ایدن نقللر مزک منشائی دولایسیله بدرجه یه قدر کلاشیلیر .
فقط بونی ایضاح ایچون بو منقولات کافی دکدر . بوزلرک وقایع ایله تثبیتی لازم کلیر .
حمدونک ملامتیلکک حقیقی بانیسی اولدیغنده اله کی معلومات متفق علیهدر . دیمک اولیورکه
یوطریقتک اولا خراسانده دور کماله صعود ایتدیکننده شبه جائز اوله ماز . هر نوع معناسر
وکیلی حرکات ایله قدسیلرینی طامغه چالیشان غریب اعزله نک دها مؤخر زمانلرده
تخصیصاً ترکستانده نظر دفته چارپاجق بر شکلده یشادقلرینی مارتن هارتمان متعدد دفعه لر
اثبات ایتشدیر . [اسلامیشه اوریفت ح ۱ ، ص ۳۲۸ ، نوطه ۲] شرقده هیچ کیمسه
یونان فکرلرینک اسلامیتده دوام ایتدیکنه اینانمق ایسته مز دها زیاده خراسانک اسلام
دورنده قومشو مملکتلرله برلکده اونه دنبری هر نوع عجیب ودینی حرکاتک ظهور ایتدیکی
پر منبع اولدیغنه قائلدرلر . خراسانده قبل الاسلامی عنعنه نک یشامقده اولدیغنده شبه
بیله ایتملر . فقط مع التأسف ساسانیلر زماننده کی ایران مملکتلرینک حرثی احوالی حقنده
پک آز برشی بیلورز . بوراده اوله بر مسئله موجوددرکه آز زمان طرفنده حل ایدلمسی
ممکن دکدر .

سوزيمى بتيرمه دن اول شوراده عصرى اسلاميتده موجود برقيقتدن بحث ايتمكلكمه
 مساعده ييورلاين. ملامتيلك تاريخى بيلميورزو بوتاريخى دهااي اوكره نوب اوكرنه ميه جكمزده
 موجب تردد شمدى بو اسم - ملامى شكلنده توركيه ده خصوصى بردوريش زمردسى
 حالنده تكرار ظهور ايدييوركه ۱۸۸۸ تاريخنده وفات ايدن مصرلى محمد نوره طايانان بو
 زمردى يكي هيچ. افكار تعميم ايتيوب بالعكس اسكى صوفى حقيقتده موافق شكلده تكرار
 تعديل ونغير ايتديكنى ادعا ايدييور. مارتن هارتمانك «توركيه دن غير سياسى مكتوبلر»
 آدى اثرنده بزه بحث ايتديكى بو ملاميلركرك هارتمانجه وكرك غولد تسهره كوره [اسلاميت
 حقنده تقريرلر ص ۱۹۶، نوطه ۱۲] عنعنوى بر شكلده «لامتى» عنوانى آلتنده
 طانيديعمز طائفه نك فوق الحد متفسخ برشكل آلان ملاميلكك هيچ بر علاقه سى موجود
 دكلدر. مارتن هارتمانك ويرديكى ايضاحاته كوره ملاميلرديكى طريقلردن مجبورى مراسم،
 و باغلايى شكللرك موجود اولماسى ايله قابل تفريقدر. اونلر بو طريقلرده كى آلايشى
 و ظاهرى كوسترشرى رد ايدييورلر (عين اثر ص ۹۵ و متعاقب) : و ملاميلرك اك اساسلى
 قاراقته رلرى پرنسيپ اعتباريله قيافت، طور، خارجى حرركات خصوصنده قطعياً ديكر
 انسانلردن آيرامه رق اعظمى درجه ده ساده اولمغه چاليشمليدر» (ص ۱۷۷) . . . اكر
 المزده كى ناقص مالزمه ايله برحكم ويرمك لازمسه تماميله عصرى اولان تورك ملامتيلكسك
 بزه سلامينك طانيديعمى ملامتيلك ايله عيىتى دكسه ده درونى قرابتى اثباته شو ايضاحات
 كافى كلير ظننديم بناء عليه يكي برشى علاوه ايتميهرك بالعكس يالكز اسكى يي تكرار ايدن
 يكي ملاميلرك دعواسى تماميله حقليدر. عين زمانده سلامينك ويرديكى ايضاحاتك كندى
 فقاىندن حيقمه مفكوروى برخيال اوليوب اعظمى درجه ده حقيقتى احتوا ايتديكى - حقلرنده
 دهافضله معلومات الله ايتديكمز ملامتى ممثللى تماميله قورقنچ اوضاع مختلفه ده بولمقلا برابر -
 خصوصنده عصرى ملاميلرك جانلى برمثالى اولديغنى ظن ايتمكده يم .

مترجمى : كوريبلى زاده احمد جمال